

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

Controversia III. De Nomine & Verbo: Oratione & Enunciatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

CONTROVERSIA III.

De Nomine, & Verbo, Oratione,
& Enunciatione.

ENUNCIATIO seu Propositio in se Orationem includit; Nomen & Verbum partes sunt orationis, ideo hæc omnia eadem amplectitur Controuersia.

PUNCTUM I.

De Nomine, & Verbo.

Nomen definiuit Fonseca libr. 1. cap. 12. *Vox significans ex instituto definit ac sine tempore, cuius nulla pars separatim significat, quæque adiuncto est, aut non est, efficit orationem, quæ verum aut falsum significet.* Per primam particulam *vox significans ex instituto*, cum pluribus aliis Nomen conuenit: per particulam *finiit*, differt à nominibus affectis negatione infinitante, veluti *non homo, non equus*, quæ Aristoteles non simpliciter nomina, sed addito diminuentem infiniti, infinita nomina appellauit. Per particulam *cuius partes separatim nihil significant*, differt Nomen ab Oratione. Per particulam *sine tempore* differt à Verbo, quia licet nomen aliquando tempus significet, quia ad illud significandum est impositum, sicuti nomen istud *dies*, aut nomen *hora*, & aliquando connotet tempus, quia significat rem aliquam, quæ cum tali tempore connexionem habet, veluti hoc nomen *cuma*, cuius significatum non dicitur tale, nisi præfixo tempore fiat; non significat cum tempore, quod est significare aliquam actionem, & simul cum illa significare hoc, vel illud tempus in quo fieri potest, quod habet Verbum veluti *amat, vicit*. Reliquum definitionis *quæque adiuncto*, &c. omittit Toletus in definitione; quam ipse adduxit, & loco illius addit, nomen debere esse non quamcumque vocem, sed rectam, vt excludat casus obliquos, qui nomina non sunt, sed casus nominum. Possunt etiam excludi hi casus obliqui per vltimam partem definitionis à Fonseca adductæ, quia etiam hi addatur verbum est, non constituunt orationem veram aut falsam, si enim dicatur *Petri est*, nihil verum aut falsum profertur. Ideo cenfeo vtramque definitionem adductam à Fonseca, & Toletio retineri posse.

Verbum sic definit Fonseca: *Vox significans ex instituto definit, ac cum tempore præsentis, cuius nulla pars significat separatim, & semper eorum quæ de alio prædicantur est nota.* Quid sit significare cum tempore nuper explicui; dicitur autem verbum significare *definit*, ad excludendum illius infinitum de præsentis, & verba, quibus negatio præponitur, sicuti *non disputat*, non legit. Dicitur significare *cum tempore de præsentis*, quia sicuti in nominibus tantum casus rectus dicitur nomen, sic in verbis tantum præsens Indicatiui Verbum dicitur, quia veritates omnes aliorum temporum semper in ordine ad præsens desumuntur, ideo enim est modò verum dicere *Petrus currit*, quia tempore venturo erit verum dicere *Petrus currit*, & ideo verè dicitur *Petrus cucurrit*, quia tempore præterito verum fuit dicere *Petrus currit*. Posteriorem particulam, & est eorum, quæ dicuntur nota, facile explicat Toletus dicens illa significari verbum esse nexum inter subiectum, & prædicatum, & id, quo illorum identitas denotatur. Pater Fonseca vult illa particulam significari, verbum vice sui significati prædicari quotiescumque ponitur in enunciatione; cum enim dicimus *Petrus currit*, idem est ac dicere *Petrus est currens*, cuius propositionis prædicatum continetur in verbo, & sic de omnibus aliis. Obiicit sibi in hac propositione *homo est animal*, verbum est neque ratione sui significati prædicari; respondetque in hac propositione verbum est extrahi à sua significatione, quia hoc verbum significat existere, in præsentis autem tantum adducitur ad significandam connexionem inter hominem, & animal; quando verò retinet suam si-

Franc. de Oniedo, Philosoph. Tom. I.

gnificationem, sicuti in hac propositione *Petrus est*, tunc prædicari affirmat de subiecto, quia propositio illa æquiualeat huic *Petrus est ens*. Probabiliter potest hæc doctrina defendi, præcipue cum res sit parui momenti, verumtamen expeditiorem cenfeo esse interpretationem ex Toletio relata. Neque in opinione Fonseca necesse est dicere verbum est extrahi à sua significatione, cum dicitur *Petrus est animal*, quia adhuc in hac propositione prædicatur de subiecto participium verbi inclusum in hoc prædicato *animal*, quod non exprimitur, ne semel ponatur ex parte prædicati, sicuti non dicimus *Petrus est animal homo*, sed *Petrus est homo*, quia animal continetur in homine; quæ etiam ratione ens continetur in animali. Id quod explicauit Fonseca in sua definitione dicens verbum significare non cum quocumque tempore, sed cum tempore de præsentis, explicuit Toletus dicens, verbum esse vocem rectam, quo adiectiuo excludit omnia tempora distincta à præsentis Indicatiui, in reliquis omnibus cum Fonseca conuenit, & cum utroque tota Summulistarum turba, neque res est maiori examine digna.

PUNCTUM II.

De Oratione, & Enunciatione.

Aristoteles libr. 1. de interpretatione cap. 4. orationem definit his verbis: *Vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata.* Definitionem hanc admittunt Toletus, & Fonseca, & ferè omnes auctores, qui notant Aristotelem non intendisse significare per illam particulam *cuius aliqua partium*, vnam tantum partium orationis fore significatiuam, sed vnam tantum assignasse, quia hæc sufficiebat ad distinguendam Orationem à Nomine, & Verbo, quæ nullâ parte significatiua gaudet. Eo ipso quod Oratio dicatur vox vna, & partes illi assignentur, significatur has habituras inter se aliquam coherentiam, seu aliquam vñionem, alias non dicerentur vna vox, neque constituerent vnum totum, cuius essent partes. Ex hoc inferes voces has, *ignis, lapis, lignum*, orationem non esse, quia nullam inter se congruentiam habent. Ex quo capite dimanauit alia orationis definitio, videlicet *plures dictiones congruè se habentes*, quæ definitio satis consona est menti Aristotelis, & ex nullo capite reici potest. Dictionum congruentia, quam exposcit hæc definitio, & vñio dictionum quam requirit definitio Philosophi, vt modò dicebam, poterit esse quæcumque Grammaticalis congruentia, vel coniunctio aliqua, ex vi cuius vtrumque extremum casu cohereant, sicuti cum dicimus *Petrus est Ioannes*.

Pater Hurtadus vt terminum complexum distinguat ab oratione, asserit ad orationem requiri congruentiam nominis cum verbo, & orationem definit: *Vox significatiua composita ex nomine & verbo multo congruentibus.* Definitionem hanc consonam esse ait Grammaticorum sententiæ, qui notitias, seu orationes diuidunt in duas actiuas, duas passiuas, aliamque Imperfonalis verbi, in quibus omnibus verbum reperitur. Quidquid sit de mente Grammaticorum, retinenda est definitio tradita à Philosopho, quam gratis deserit Hurtadus, & cui immerito propriam præfert. Neque suâ definitione difficultatem fugit, quam intendebat vitare, quia oratio composita ex nomine, & verbo, integræque propositione potest esse terminus complexus, vt contingit in hac propositione, *Petrus currit est propositio*. Quomodo autem differant terminus complexus, & oratio, dixi dum naturam termini complexi explicabam, vbi etiam explicui quomodo nomen *Proconful*, verbum *circumfero* non sint plures dictiones, ex quo ibi inferbam non esse terminos complexos, & modò infero non esse orationes.

Docet Pater Fonseca libr. 3. cap. 1. duobus modis posse orationem componi ex dictionibus per se significantibus in ipsa: altero explicitè, seu expressè, vt si dicas, *nullus homo, nullo tempore, in omni loco, in omni tempore*. Altero implicitè, & virtute, vt si dicas *Nemo, nunquam, ubique, semper*. Aitque quod etiam si hæc dictiones voce non sint orationes, significatione tamen orationes censendas esse, quia idem conceptus respondet huic simplicis voci *Nemo*, qui respondet huic complexo *nullus homo*.

B 2 quia

quia apud Dialecticos significationis potius, quam vocis ratio habenda est. Propter eandem rationem asserit vocibus his

Aio te Rurda Romanos vincere posse,
 duplicem propositionem proferri iuxta duplicem sensum, quem habere possunt, vnam respondentem his vocibus *Aio te posse vincere à Romanis* his alteram *Aio Romanos posse vincere à te*. Doctrinam hanc non improbo, & plus quam medio-cris fundamento excogitatum esse censeo.

4 Duplex est Oratio: quedam perfecta, alia imperfecta; Oratio imperfecta dicitur, quæ suspensum relinquit audientis animum, perfectumque non generat sensum; veluti *lectionem legis, lectionem legere*, alique huiusmodi. Oratio perfecta dicitur, quæ perfectum generat sensum, & quæ auditæ mens quietat audientis, veluti cum dicitur:

O mihi post nullo inquam memorande sodales,

5 Ex orationibus perfectis quedam sunt enunciativæ, alie non enunciativæ. Oratio enunciativa propositio dicitur, idemque est inquirere quid sit oratio enunciativa, ac interrogare quid sit propositio. Oratio enunciativa, seu propositio vulgò definitur: *Propositio est oratio quæ auditæ possumus respondere, verum dicis, vel falsum dicis*. Alio modo: *Oratio continens veritatem, vel falsitatem*. Exemplum accipe in his orationibus *Petrus currit, Ioannes legit*, quæ sine veritate, aut falsitate non proferuntur. Oratio ergo non enunciativa erit, quæ neque veritatem, neque falsitatem gaudet; veluti cum dicimus: *Vtinam vacasses literarum studio*.

6 Prædictæ propositionis definitiones rectè cum definito correspondent, & satis clarè rem explicant, verumtamen aptior alia querenda est, quia hæc per disunctionem naturam propositionis explicant, quæ in quantum fieri possit in definitione vitanda est, quia duplicem reddit definitionem, quarum una parti cuidam definiti, seu quibusdam inferioribus rationis communis, quæ definitur, & altera alteri parti, seu aliis inferioribus convenit. Definienda ergo est propositio, oratio ex vi cuius unum de alio enunciat, seu oratio in qua unum de alio dicitur, quæ definitione satis clarè natura propositionis proponitur, ex terminis enim ipsi notum est omnibus, quid sit dici unum de alio. Convenit etiam hæc definitio omnibus propositionibus, & nulli non propositioni, quia ubi unum de alio enunciat, est subiectum de quo aliud enunciat, seu dicitur, & prædicatum, quod de illo uno dicitur; subiectum autem, & prædicatum in omnibus propositionibus, & in illis tantum reperitur. Insuper ubi est subiectum, & prædicatum, veritatem, aut falsitatem, quæ sunt propriæ affectiones propositionum, reperiri necesse est. Circa hanc definitionem advertas enunciatum unum de alio, seu unum de alio dici, extendi ad affirmationem, & negationem convenientiam inter prædicatum, & subiectum, veluti cum dicitur *Petrus est albus*, & cum dicitur *Petrus non est albus*, quia tunc de illo enunciatum esse non album.

PUNCTUM III.

De materia, forma, qualitate, & quantitate Propositionis, & de signis hanc indicantibus.

1 **M**ateria propositionis sunt subiectum, & prædicatum quatenus inter se dicunt ordinem. Ordo iste triplex est, ideo triplex materia propositionis assignatur. Aut enim prædicatum necessarîo coniungitur cum subiecto, & tunc materia propositionis necessaria, seu naturalis dicitur, veluti in hac propositione *homo est rationalis*. Aut prædicatum repugnat subiecto, veluti in hac propositione *homo est lapis* tunc materia remota, repugnans, & impossibilis solet appellari. Aut prædicatum contingenter convenit subiecto, veluti in hac propositione *homo est albus*, & tunc materia propositionis contingens appellatur. Materia naturalis dividitur in essentialiam, veluti in hac propositione, *homo est animal*, in qua prædicatum est de essentia subiecti, & in purè naturalem, veluti in hac propositione, *homo est risibilis*, cuius prædicatum est extra subiecti essentialiam. Item contingens dividi potest in naturalem, veluti *homo est albus*, cuius prædicatum naturaliter accidit subiecto; & in supernaturalem, veluti *homo est charus Deo*, cuius prædicatum supernaturale est respectu subiecti. In materia necessaria propositio affirmativa semper est vera, negativa semper est falsa. In materia remota, propositio affirmativa semper

est falsa, & negativa semper est vera. In materia contingenti tam propositioni affirmativæ, quam negativæ aliquando veritas, aliquando falsitas contingit.

2 Forma propositionis Categorice est copula est secundum se sumpta, vel affecta negatione; secundum se sumitur cum dicimus *Petrus est albus*, cum verò dicimus *Petrus non est albus* copula est non secundum se, sed ut affecta negatione propositionem constituit, & illius est forma. Ex hoc inferes formam propositionis negativæ, & affirmativæ essentialiter esse distinctas, & propositiones ipsas inter se essentialiter differre. Ratio est facilis: forma huius propositionis *homo est animal*, & sic de quacunque alia affirmativa, est connexio, coniunctio, & unio inter extrema, quapropter propositio affirmativa vocatur ab Aristotele compositio; forma verò propositionis negativæ, v.g. *Petrus non est equus*, est separatio, disunctio, & divisio extremorum. Ideo Aristoteles propositionem negativam divisionem vocabat. Sed separatio, disunctio, & divisio differunt essentialiter à compositione, coniunctione, & unionem: ergo forma propositionis negativæ essentialiter differt à forma propositionis affirmativæ: ergo non est utriusque forma copula est eodem modo se habens, sed in propositione affirmativa, sumpta secundum se; & in negativa, negatione affecta. Ex hoc inferes differentias propositiones affirmativæ, & negativæ esse essentielles respectu propositionum, quas faciunt essentialiter differre, malèque ad qualitatem propositionis referri esse affirmativam, vel negativam, quod ut probatum est ad illius essentialiam spectat. Propositio affirmativa dicitur illa, cuius præcipua copula affirmat, & propositio negativa dicitur illa cuius præcipua copula negat. Unde si negatio copulam non afficiat, propositio erit affirmativa, veluti cum dicitur *Petrus est non lapis*. Additur cuius præcipua copula, propter alias copulas minis principales, de quarum affirmatione, aut negatione ratio habenda non est, ad cognoscendam propositionem affirmativam, aut negativam, veluti cum dicitur *Petrus, qui non loquitur ambulat*, quæ propositio est affirmativa, est verbum, loquitur sit negatum, quia hoc non in se continet præcipuam copulam, quæ in verbo *ambulat* continetur, quod affirmatur, & ideo propositio affirmativa dicitur. Similiter cum dicitur *Petrus, qui loquitur non ambulat*, propositio est negativa, quia præcipua copula est negata, est alia minis præcipua sit affirmata. Formam propositionis hypotheticæ, quæ formaliter constituitur in ratione propositionis, esse verbum est immediatè annexens extrema in propositione affirmativa, in qua secundum se sumitur, aut illa diuidens in propositione negativa, in qua negatione afficitur, ostendam Punct. 4.

3 Qualitas propositionis, illius veritas, vel falsitas est dicenda, quam accidens esse propositionis aliquid illi extrinsecum importans ostendat *Controvers. 7. de Anima*, quam totam instituit de veritate, & falsitate propositionis, ubi nonnulla circa hanc materiam late tradam.

4 Quantitas propositionis est extensio subiecti ad suum significatum, vel ad sua significata. Hæc est quadruplex, quedam universalis, cuius nomen est commune affectum signo univèrsali disponenti distributivè, veluti *omnis homo currit*. Alia particularis cuius nomen est signo particulari affectum, veluti, *aliquis homo currit*. Alia indefinita, cuius nomen est commune nullo signo affectum, veluti, *homo currit*. Alia singularis cuius nomen est singulare, vel commune signo demonstrativo affectum, veluti, *Petrus currit, hic homo currit*. Signa, quæ ex parte prædicati se tenent, non constituunt propositionem quantam, ideo hæc propositio *Petrus est omnis homo* singularis est, est ex parte prædicati signo univèrsali afficiatur. Nomina obliqua se tenentia ex parte subiecti quâdo nullo signo afficiuntur quantitatem propositionis non constituunt, hæc enim propositio, *omnis equus Petri currit*, univèrsalis est, est ex parte subiecti nomen singulare *Petrus* in obliquo ponatur. Quod si hi casus obliqui afficiantur signo univèrsali affirmativo, tale signum distribuet significatum casus obliqui, & ad quantitatem propositionis non spectabit, veluti cum dicimus *omnis hominis equus currit*, propositio erit particularis, & terminus *equus* sub disunctione resolvetur, eritque idem ac dicere: *omnis hominis aliquis equus currit*, hoc est, huius hominis vel hic equus currit, vel hic equus currit, &c. & huius hominis vel hic equus currit, vel hic equus currit, & sic de aliis semper cum

cum distributione casus obliqui, & disunctione termini equus, qui est in recto, & subiectum propositionis dicitur. Eadem ratio erit, proportionem seruata, si casus obliquus afficiatur signo particulari affirmatiuo, veluti cum dicitur, *alicuius hominis omnis equus currit*, tunc signum obliquum *alicuius* disjungit casum obliquum, quem afficit, & terminum *equus* intactum relinquit, qui ex vi signi *omnis*, quo afficitur, distributiue supponit, totaque propositio sic distribuitur, huius hominis hic equus currit, & hic equus currit, &c. vel huius hominis hic equus currit, & hic equus currit, &c. & tunc verificabitur propositio, cum inueniatur vnus homo, cuius omnes equi sint currentes.

De signis negatiuis afficientibus casus obliquos non eadem est habenda ratio, vt plurimum enim hæc signa vniuersalia afficiunt præcipuum subiectum, licet aliquando possint illud non afficere; cum enim signum negat possessionem significari in obliquo respectu recti, quam arguebat casus obliquus, tunc signum vniuersale negatiuum tantum afficit obliquum significatum propositionis, quod immediatè afficit: cum vero hanc possessionem non negat, non solum distribuit obliquum significatum, sed etiam subiectum præcipuum propositionis significatum in recto. Exempli gratia, hæc propositio. *Equus nullius hominis currit* potest habere hunc sensum, equus qui nullus est hominis, seu, equus non possessus ab homine, currit, & tunc signum *nullius* tantum afficit terminum obliquum *hominis*, & præcipuum subiectum *equus* eodem modo relinquit, quapropter propositio erit singularis, & hæc ratione resoluenda. Hic equus, qui non est huius hominis, neque huius hominis, neque huius hominis, neque huius hominis, vel hic equus qui non est huius hominis, neque huius hominis, currit, & sic de aliis, semper cum distributione termini *hominis*, & disunctione præcipui termini, subiectique propositionis *equus*. Potest insuper prædicta propositio hunc sensum efficere, nullus datur homo cuius omnes equi currant, & tunc terminus *nullus* totam propositionem afficit, & terminum *equus* qui ex vi signi *omnis* supponebat distributiue, facit supponere disunctiue, & propositio hoc modo distribuenda est: huius hominis vel hic equus non currit, & huius hominis vel hic equus non currit, vel hic equus non currit, &c. semper cum distributione termini *hominis*, & disunctione termini *equus*, dicere enim, nullus est homo, cuius omnis equus currit, idem est ac dicere, nullus est homo in his, qui equos possident, cui non sit aliquis equus, qui non currat. Quod si prædictam signum obliquum inueniret terminum *equus* non distributum, seu supponentem disunctiue, illum distribueret, quia signum negatiuum destruit, quod inuenit, & terminum supponentem distributiue, facit disunctiue supponere; & illum qui disunctiue supponebat, facit supponere distributiue: quare hæc propositio *nullius hominis aliquis equus currit*, hoc modo resoluenda est neque huius hominis hic equus currit, neque hic equus currit, &c. Deinde neque huius hominis hic equus currit, neque hic equus currit, &c. distribuendo semper terminum *hominis*, & sub quocumque singulari illius omnia singularia termini *equus*.

Sunt etiam alia signa mixta, quæ in se categoremata aliquod includunt veluti *nunquam*, *semper*, *aliquando*. Ex his affirmatiua veluti *semper* & *aliquando* tantum suum categoremata, non verò quantitatem propositionis constituunt nec metiuntur, hæc enim propositio *semper homo currit* particularis est, etsi tempus significatum hoc signo *semper* vniuersaliter supponat, quia præcipuum subiectum propositionis supponit particulariter, & ita prædicta propositio resoluenda erit; in hoc tempore hic homo currit, vel hic homo currit, &c. & in hoc tempore hic homo currit, vel hic homo currit, &c. & sic de aliis. De hoc signo *aliquando* proportionem seruata eodem modo iudicium ferendum est, tantum enim disjungit suum categoremata pro quo particulariter supponit, & nullo modo afficit præcipuum subiectum in ordine ad propositionem quantificandam, quapropter hæc propositio, *aliquando omnis homo currit*, vniuersalis est, etsi signum *aliquando* sit particulare.

Aliter contingit in hoc signo vniuersali negatiuo *nunquam*, quod non solum suum categoremata, sed præcipuum subiectum propositionis afficit, quod distribuit, si non inuenit distributum, & disjungit si inuenit distributum; refundit enim suam negationem supra subiectum

præcipuum, & supra copulam propositionis, quæ negatio cum malignantis sit nature, totum quod post se inuenit destruit. Ideo propositio ista *nunquam homo currit*, seu *nunquam aliquis homo currit*, hoc modo resoluenda; neque in hoc tempore currit hic homo, neque hic homo, &c. Deinde neque in hoc tempore currit hic homo, neque hic homo, & sic de aliis distribuendo semper terminum *nunquam*, & sub quocumque singulari illius terminum *homo* secundum omnia singularia quæ continet. Hæc autem propositio, *nunquam omnis homo currit*, ita est resoluenda, neque in hoc tempore currit homo: & sic de aliis non distribuendo terminum *homo* per propositiones negatiuas, sed illum hoc modo disjungendo; in hoc tempore vel hic homo non currit, vel hic homo non currit, & in hoc tempore vel hic homo non currit, vel hic homo non currit, & sic de aliis semper cum distributione termini *temus* & disunctione termini *homo*. Ex hac doctrina inferes hanc propositionem *nunquam aliquis homo currit* esse vniuersalem, quia illius præcipuum subiectum *homo* distributiue supponit, & propositionem istam *nunquam omnis homo currit* esse particularem, quia illius præcipuum subiectum *homo* disunctiue resoluatur.

In hac propositione *aliquis homo nunquam currit*, quæ hunc potest efficere sensum, datur vnus determinatus homo qui nullo tempore currat, seu qui semper quiescat, signum *nunquam* suum tantum afficit categoremata, & præcipuum signum intactum relinquit, quapropter prædicta propositio particularis erit. Idem iudicium fiet de hac propositione *omnis homo nunquam currit*, si illius sensus sit de quocumque indiuiduo homine posse verificari nunquam currere, seu non posse verificari quod aliquando currat. Ratio propter quam signum *nunquam* in his propositionibus præcipuum subiectum non afficiat, est, quia non reddit propositiones negatiuas, quod præstat in prioribus, quarum subiecta afficit, hæc enim propositio *aliquis homo nunquam currit*, hoc est, datur aliquis homo, qui nullo tempore currat, affirmatiua est, hæc autem negatiua *nunquam aliquis homo currit*, hoc est, non datur tempus aliquod in quo aliquis homo currat. Secundum hanc doctrinam dicendum est hanc propositionem *aliquis homo nunquam currit*, in sensu explicato particularem esse, hancque esse vniuersalem *omnis homo nunquam currit*, in eodem sensu de sumptam.

Hæc signa *utroque*, & *neuter* mixta dici solent, quia disjungunt binaria, & distribuunt vnitates, hæc enim propositio *utroque homo currit*, ita resoluatur: ex his duobus iste & iste currit, vel ex his duobus iste & iste currit, & sic de aliis semper cum disunctione binariorum, & distributione vnitatum. Eadem ratione resoluatur hæc propositio *neuter homo currit*; horum duorum neque iste neque iste currit, vel horum duorum neque iste, neque iste currit, & sic de illis cum disunctione binariorum, & distributione vnitatum. Signum *alter* opposito modo resoluatur cum distributione binariorum, & disunctione vnitatum, exempli gratia, *alter homo currit*, horum duorum iste vel iste currit, & horum duorum iste vel iste currit, & sic de aliis cum distributione binariorum, & disunctione vnitatum. Iuxta prædictam doctrinam propositiones istæ *neuter homo currit*, *utroque homo currit*, *alter homo currit*, mixtæ essent dicende, duæ priores vniuersales respectu vnitatum, & particulares respectu binariorum, & posterior vniuersalis respectu binariorum, & particularis respectu vnitatum, vsu tamen receptum est, duas priores dici vniuersales, & posteriorem particularem appellari.

Coniunctio & propositionem vniuersalem constituit, quando coniungit extrema de quorum quolibet potest predicatum verificari, veluti cum dicimus: *Petrus & Ioannes currunt*, tunc enim illa propositio in has duas resoluatur, *Petrus currit*, & *Ioannes currit*, in quibus distribuitur subiectum prioris. Quando verò coniungit extrema, de quibus tantum simul sumptis verificatur predicatum, vnum ad integrat subiectum, quod non potest in inferiora distribui, & ita propositio vniuersalis non est: sic accidit cum dicimus, *Petrus & Ioannes portant totum pondus*, tunc enim *Petrus*, & *Ioannes* vnum subiectum indiuisibile, & resoluibile in alia subiecta respectu eiusdem predicatorum continent. Disunctio *vel*, semper propositionem particularem constituit, hæc enim propositio *Petrus vel Paulus currit*, æquiualeat huic: ex *Petro* & *Paulo* aliquis currit.

II Signa numeri pluralis veluti *omnes, nulli, aliqui*, distribuantur, vel disiunguntur per binarios, quorum unitates copulatim somuntur, quapropter hæc propositiones vnam tantum propositionem habent. Exempli gratia, hæc propositio, *nulli homines currunt*, resoluenda est; neque hi homines currunt, neque hi homines currunt, &c. non tamen iterum potest fieri resolutio; hi homines non currunt: ergo hic homo non currit, & hic homo non currit, alias non distinguerentur ex modo significandi hæc propositiones *nullus homo currit, & nulli homines currunt*. Hæc ita dicenda sunt ut propositiones contradictorie oppositæ numeri pluralis, rectè & commodè possint assignari, & strictè loquendo vera sunt, in communi tamen modo loquendi in his propositionibus ad ultimam usque unitatem fit resolutio.

12 Hæc omnia quæ de quantitate propositionis, & signis illam constituentibus fuisse dixi, apprimè debet obseruare recens Dialecticus, ne illi duplex propositio contradictoria, vtrique vera, aut vtrique falsa appareat, quæ si percaleat dexterè, poterit cuicumque propositioni suum contradictorium assignare: aliter in duplex contradictorium vtrumque verum, vel vtrumque falsum passim incidet.

PUNCTUM IV.

Diuiditur propositio in Categoricam & Hypotheticam & vtriusque essentia explicatur.

I Elebris est diuisio propositionis in Categoricam, & Hypotheticam, quæ vulgò sic definiuntur. Propositio Categorica est, quæ constat subiecto & prædicato tanquam partibus proximis. Propositio Hypothetica dicitur, quæ constat subiecto & prædicato tanquam partibus remotis. Non acquiesco, quia hæc propositio, quæ in omnium opinione hypothetica est, si *Sol luceret, dies esset*, non constat subiecto, & prædicato tanquam partibus remotis, hoc enim est constare immediatè partibus, quarum quælibet, vel aliqua illarum constat subiecto & prædicato, quod in hac propositione non contingit, in qua nullam partem poteris assignare, quæ subiectum, aut prædicatum includat, siue enim assumas partem hanc *si Sol luceret*, siue alteram *eligas dies esset*, vtramque subiecto & prædicato carentem inuenies.

2 Huic argumento posset solutio adhiberi iuxta definitionem aliam propositionis hypotheticæ, quam nonnulli adducunt, videlicet: *Propositio hypothetica est, quæ constat duabus categoricis, vel earum locum habentibus*. Exemplum propositionis hypotheticæ constantis duabus categoricis esto hæc hypothetica, *Petrus legit, & Ioannes audit*; exemplum autem hypotheticæ constantis extremis habentibus locum duarum categoricarum ministrat hæc propositio, *si Sol luceret, dies esset*. Contra priorem definitionem ostendam postea omnem propositionem constare subiecto, & prædicato tanquam partibus proximis; & contra posteriorem probabo complexum illud *Petrus legit & Ioannes audit*, non esse simplicem propositionem hypotheticam, sed duplicem categoricam continere cum ipsarum distinctione. Modò tamen rogo cur fingat hæc opinio in hac propositione, *si Sol luceret, dies esset*, extremum istud *si Sol luceret*, obtinere locum vnius categoricæ, & extremum alterum *dies esset* aliis categoricæ vices gerere. Dices quia substituuntur loco duarum categoricarum, quæ debebant inesse propositioni hypotheticæ. Contra huic propositioni, *si Sol luceret, dies esset*, implicent duæ categoricæ inesse, quia per se ipsam constat extremis quibus de facto componitur, & alia quæcumque illi repugnant. Secundo gratis supponitur omnem hypotheticam debere constare duabus categoricis. Tertiò ex suppositione quod debeat constare omnis propositio hypothetica duabus categoricis, unde inferes extrema huius propositionis *si Sol luceret, dies esset*, poni loco duarum propositionum categoricarum? ego enim asseram poni loco duarum definitionum, vel duarum demonstrationum, quibus fingam hypotheticam debere constare. Hæc omnia frigidè dicuntur, & sine ardore sunt impugnanda. Mitto etiam Auctores definiētes propositionem hypotheticam per duas categoricas quibus constare affirmant, non explicare, quid sit propositio categorica, quæ si prius non cognoscatur, cognosci non

poterit, quæ propositio constet duabus categoricis, & hypothetica sit.

Proprius ad rem accessit Hurtadus disp. 3. sect. 3. qui asserit propositionem categoricam esse propositionem absolutam & se sola significatiuam; Propositionem vero hypotheticam expressè non definit, sed hæc subiicit: *Exemplum autem propositionis aliunde pendens sit: si Petrus uenerit loquatur, subiectum cum prædicato nectitur non absolute, sed cum dependentia*. Ex quibus ad mentem huius Auctoris hanc infero definitionem: *Propositio pendens aliunde, vel, ut ipse explicat, cuius subiectum cum prædicato nectitur non absolute, sed cum dependentia ab alio*. Hæc si rectè explicentur, existimo vera esse; nihilominus ut iacent, rem non declarant, non enim Hurtadus definit, an propositio constet subiecto & prædicato tanquam partibus proximis aut tanquam partibus remotis, neque hæc extrema assignat in propositionibus conditionalibus, quæ potissimè hypotheticæ sunt. Deinde hoc quod est propositionem esse se sola significatiuam, quod proprium esse ait propositionis categoricæ, commune est omni propositioni, hæc enim propositio hypothetica, *si Sol luceret dies esset*, se sola est significatiua, si integra & secundum se totam sumatur.

Sentio omnem propositionem siue categoricam, siue hypotheticam constare æquè primariò & per se subiecto & prædicato tanquam partibus proximis. Probo facile: Omnis propositio est enunciatio vnius de alio; ergo in omni propositione datur vnum de quo enunciat, quod est subiectum; & aliud, quod enunciat, quod est prædicatum; ergo omnis propositio constat subiecto & prædicato. Deinde hæc extrema, seu hoc subiectum, & hoc prædicatum immediatè annectuntur copulæ est; ergo immediatè componunt propositionem. Secundo omnis propositio est iudicium, quod essentialiter est cognitio, quæ cognoscitur conuenientia duorum extremorum; ergo omne iudicium seu omnis propositio dicit vnum extremum cui aliud conuenit, & aliud, quod conuenit, quorum hoc prædicatum; illudque, subiectum nuncupantur. Neque iuvat dicere hypotheticam habere subiectum, & prædicatum remotum; quia iudicium immediatè enunciat vnum de alio, & immediatè fertur in conuenientiam extremorum; ergo immediatè respicit illud, quod enunciat, videlicet prædicatum, & illud de quo enunciat, scilicet subiectum; ergo dicit subiectum & prædicatum tanquam extrema immediatè affecta copulæ est; ergo tanquam partes immediatè componentes propositionem. Insuper impugnauit iam hunc dicendi modum, dum refelli definitionem propositionis categoricæ, quæ constat subiecto & prædicato tanquam partibus proximis.

Assero insuper formam, quæ propositio hypothetica constituitur formaliter propositio, seu in ratione propositionis, esse copulam est non alias particulas, quia, si, ergo, & vel, quæ vulgò assignantur. Dixi, quæ propositio hypothetica constituitur in ratione propositionis, quia distinguenda est forma, quæ propositio hypothetica constituitur, formaliter propositio, à forma, quæ hypothetica constituitur, sicut in propositione categorica vniuersali distinguitur forma, quæ constituitur in ratione propositionis, à forma quæ vniuersalis constituitur; hæc enim in hac propositione *omnis homo est animal*, est signum omnis; illa verò copulæ est. Conclusionem sic explicatam probo. Propositio hypothetica dicit formaliter enunciationem vnius de alio, & conuenientiam vnius de alio. Sed enunciatio, & conuenientia tantum significatur per copulam est: ergo tantum copulæ est significat formam propositionis. Maior constat ex sæpe dictis; Minor ex terminis constat, quia particula *quia, si, ergo, &, vel*, non significant conuenientiam cum prædicato.

Forma, quæ propositio hypothetica constituitur in ratione hypotheticæ tantum est particula si. Hanc particulam constituere propositionem conditionalem hypotheticam formaliter facile euinco. Propositio hypothetica constituitur formaliter talis, per id, ex vi cuius differt à categorica. Sed propositio conditionalis, quæ est hypothetica in omnium sententia, tantum differt à categorica per particulam si: ergo per hanc constituitur formaliter hypothetica. De reliquis particulis *quia, ergo, &, vel*, constabit ex his quæ iam subiicio, quibus probo propositionem causalem, rationalem, coniuunctiuam, & disiunctiuam,

etiam, rationem hypotheticam non habere.

7 His premis propositionem hypotheticam sic definio:
Propositio hypothetica est illa, cuius predicatum restringitur per additum, significando tantum dependentiam, & non inesse. Hæc definitio rectè explicat naturam propositionis conditionatæ, quia in hac propositione, si Sol lucet dies est, existentia diei non vitiumque prædicatur, sed cum dependentia à Sole, neque absolute dicitur lucem existere dependentem à Sole, sicuti prædicatur in hac propositione lux est producta à Sole, sed tantum enunciatur ex suppositione appositæ conditionis si Sol lucet. Insuper definitionem esse exactam sic proba. Propositio hypothetica est propositio, in qua fit enunciatum ex hypothese, seu ex suppositione; ergo in illa non debet enunciari prædicatum absolute, sed cum addito, ex vi cuius significatur dependentia, seu connexio ab illo addito, quæ nihil dicit in esse absoluto, seu nihil ponit in esse, quia ex hoc modo significandi, qui strictè reperitur in hac propositione si Sol lucet dies esset, neque in esse ponitur existentia Solis, neque existentia lucis aut diei, nullo enim illorum existente prædicta propositio suam retinet veritatem. Ex his inferes in hac propositione si Sol lucet, dies est, prædicatum affici conditione quod est existens, si Sol lucet: illa enim propositio si Sol lucet, dies est, formaliter reddit hunc sensum: Sol est existens, si Sol lucet, ubi additum illud si Sol lucet prædicato appositum facit propositionem nihil ponere in esse, sed tantum significare connexionem, seu dependentiam inter subiectum, & prædicatum.

8 Ex hac definitione inferes malè assignari propositionem causalem inter hypotheticas, quia in illa existentia prædicati absolute enunciat, veluti cum dicitur, quia Sol lucet, dies est, quæ propositio Sole non existente vera non erit, quia ex vi illius absolute prædicatur existentia diei, sicuti prædicatur in ista, Dies est existens productus à Sole lucente. Potiori ratione inter hypotheticas annuerenda non sunt propositiones coniunctivæ, disiunctivæ, & rationales, in quibus omnibus existentia prædicati absolute enunciat, & illam importat secundum existentiam copula est in propositione appositæ. Deinde propositio coniunctiva, Petrus currit, & Ioannes ambulat, non est simplex propositio, sed duplex categorica; ergo non est hypothetica. Probo Antecedens: auditæ hac propositione possum concedere priorem partem, & negare posteriorem, quia verum est Petrum currere, & falsum Ioannē ambulare; ergo hæc propositiones habent distinctam veritatem, & falsitatem; ergo non efficiunt simplicem propositionem, quia simplex propositio simplici veritate gaudet. Quod si velis ex duplici veritate unam confici, sicuti ex duplici propositione una propositio componitur, adhuc argumento non satisfas, quia etiam si ex duplici veritate tertia alia posset componi ex veritate & falsitate, nulla posset assurgere compositio: cum ergo in hac propositione coniunctiva Petrus currit, & Ioannes ambulat, prior pars possit esse vera, & posterior possit esse falsa, non potest ex falsitate prioris partis, & veritate posterioris confici tertia aliqua veritas, aut falsitas, quæ indivisibiliter propositionem afficiat, sed falsitas partem unam, & veritas partem aliam afficiat. Propositio disiunctiva, verbi gratia, Petrus currit, vel Ioannes ambulat, hypothetica non est dicenda, quia importat absolutam existentiam prædicati, etsi non determinatè, sed sub disiunctione, sicuti hæc propositio particularis aliquis homo currit, quæ non magis hunc hominem currentem quam illum ex se importat. Hæc tamen disiunctiva propositio simplex est, & non multiplex, quia simplici veritate gaudet, cum enim dicitur Petrus currit, vel Ioannes ambulat, non licet respondere, Petrus currit, concedo hanc partem; Ioannes ambulat nego hanc partem, etsi de facto Petrus currit, & Ioannes non ambulet.

9 Rationalis propositio, v. g. Petrus currit, ergo movetur, quam Summulista inter hypotheticas recensent, neque est hypothetica, quia absolute prædicati existentiam importat; neque simplex, sed multiplex, quod probatur eadem ratione, quæ nuper idem probabam de propositione coniunctiva: quia illi inest duplex veritas, aut falsitas, auditis enim his vocibus, Petrus currit, ergo movetur, respondemus Petrus currit, concedo Antecedens: ergo movetur, concedo consequentiam, & sepe concessio antecedenti, seu priori propositione, posteriorem aliam, consequentiam videlicet negamus, cum consequens non est legitime illi eum.

10 Ex his deducitur hypotheticam differre à categorica ratione additi si afficientis illius prædicatum, ex vi cuius copula est, quæ absolutam existentiam ex se importat, illam tantum dicit conditionatam, ac proinde, etsi forma propositionis categoricæ, & hypotheticæ sit copula est, hæc propositiones inter se differunt essentialiter, quia copula est in hypothetica ratione additi tenentis se ex parte prædicati contrahitur ad significandam existentiam conditionatam prædicati, quam absolutam ex se nullo appposito addito in categorica propositione significat.

11 Obiicies contra definitionem propositionis hypotheticæ supra traditam: Hæc est propositio hypothetica, si Petrus est homo, est animal rationale, & tamen prædicatum non restringitur per additum aliquod extrinsecum, quia Petrus esse hominem, quod est additum tenens se ex parte prædicati ab hoc formaliter non distinguitur, & nihil potest esse additum respectu sui ipsius. Respondeo hinc est alias similes propositiones non esse conditionales, ut tradunt communiter Theologi in materia de scientia Dei, ac proinde non esse propriè hypotheticas, eadem enim ratione, & non aliâ, quâ propositio conditionalis dicitur, dicenda est hypothetica. Quia tamen huiusmodi propositiones instar conditionatarum significantur, & in illis utimur conceptu hominis ut distincto à conceptu animalis rationalis, ideo veluti hypotheticæ significantur, eodémque prædicato utimur, ac si sibi ipsi adderetur.

12 Obiicies ultimò, sequi ex eo, quod conditiones sint affectiones prædicatorum, has duas propositiones contradictorias Petrus dormiet, si ego legero: Petrus non dormiet, si ego legero, dari simul falsas. Sequela probatur. In primis prior propositio falsa est, quia falsum est dicere ex mea lectione sequi dormitionem Petri, quod enunciat prædicta propositio. Posterior similiter est falsa, quia ex vi illius enunciat non dormitionem Petri sequi ex mea lectione, sicuti ex vi prioris enunciat sequi dormitionem; quod similiter est falsum, quia ex mea lectione, neque sequitur dormitio Petri, neque negatio dormitionis Petri. Respondeo in omni opinione prædictas propositiones esse contradictorias, quia in omnium opinione sunt affirmatio, & negatio eiusdem de eodem, ac proinde omnes teneri prædicto argumento satisfacere. Pro omnibus tamen respondeo hanc propositionem Petrus non dormiet, si ego legero, quando est contradictorium huius propositionis Petrus dormiet, si ego legero, non facere hunc sensum, erit negatio somni Petri, si ego legero, sed hunc reddere, ex mea lectione non inferenda est dormitio Petri, in quo sensu non potest esse simul falsa cum sua contradictoria, in qua affirmatur dormitionem Petri inferendam esse ex mea lectione, casu quo hæc existat, & implicat mea lectione existenti inferri, & non inferri ex illa Petri dormitionem.

13 Ratio æquivocationis est; quia quando hæc propositio Petrus non dormiet si legero, est contradictorium huius, Petrus dormiet si legero, necessum est negationem cadere non solum supra copulam, sed supra particulam si legero, quia debet negare prædicatum utrumque, sed quatenus habet additum si legero, quod se tenet ex parte prædicati. Fateor clariùs & sine æquivocatione aliqua assignari pro contradictoria huius propositionis Petrus dormiet si legero, propositionem hanc Non si legero Petrus dormiet. Verumtamen nequit negari has esse contradictorias Petrus dormiet si legero: Petrus non dormiet si legero, licet posterior ista in sensu à me assignato sit explicanda, & alium habeat, qui in obiectione adducitur, in quo prioris propositionis contradictoria non est.

PUNCTUM V.

De Oppositione propositionum.

14 Ariaga disput. 2. sect. 4. Hurtadum impugnatur, qui sic Oppositionem definiuit: Oppositio est repugnantia duarum propositionum circa veritatem, vel falsitatem, quia hæc definitio solum est descriptiva per ordinem ad veritatem, vel falsitatem, quæ est qualitas propositionis, atque melius oppositionem sic esse definiendam: Repugnantia duarum propositionum in affirmatione, vel negatione. Etsi posterior hæc definitio detur per affirmationem, & negationem,

B 4 quæ

quæ sunt differentie essentielles propositionum; prior illa in ordine ad veritatem vel falsitatem, quæ sunt veluti passionem seu accidentia inseparabilia propositionum, ex hoc capite neutra reiicienda est, licet enim descripiuè per passionem, vel accidentia, aut essentialiter per differentiam essentialem quodlibet obiectum definire. Dispicet mihi in definitione Ariagæ distinctio vel inter affirmationem, & negationem, quia non secundum vnam vel alteram, sed secundum utramque, repugnantiam habent omnes propositiones, in quibus ipse oppositionem agnoscit; cum vna affirmatiua, & altera negatiua necessario esse debeant. Dispicet etiam utraque definitio, quia neutra amplectitur oppositionem, quæ est inter subalternantem, & subalternatam, quarum utraque necessario affirmatiua, vel utraque negatiua esse debent, & utraque simul vera, aut simul falsa esse potest, ut postea explicabo. In his autem oppositionem reperiri constat ex communi Summulistarum consensu, qui nomine Oppositionis subalternationem comprehendit, id autem nos debemus definire, quod apud communem modum loquendi oppositio dicitur.

2 Melius oppositionem definiuit Toletus his verbis: *Oppositio est duarum propositionum utroque extremo eodem ordine participantium secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia.* Adderem ego maioris claritatis gratia utroque extremo, eisdem circumstantiis, & affectionibus significato, eodem ordine, &c. Nomine qualitatis iuxta vulgarem loquendi modum affirmatio, & negatio hic intelliguntur. Definitionem hanc omnibus oppositionibus conuenire constabit, cum per singulas illius species discurremus, quod iam præsto.

3 Oppositio quadruplex est, *contradictoria, contraria, subcontraria, & subalterna.* Oppositio contradictoria est omnium maxima, quam definiuit Toletus, *repugnantia duarum propositionum secundum qualitatem, & quantitatem.* Non omnino placet hæc definitio, quia in his propositionibus, *Petrus currit, & Petrus non currit,* est oppositio contradictoria, & tamen non oppositio secundum quantitatem. Restringenda ergo est oppositio secundum quantitatem in definitione significata ad propositiones, quæ termino communi gaudent, & ita definitio conficienda. *Oppositio contradictoria est repugnantia duarum propositionum (subintellige semper, utroque extremo, eisdem circumstantiis, & affectionibus significato, eodem ordine participantium) secundum qualitatem, & secundum quantitatem in his propositionibus, quarum terminus est communis.* Huius oppositionis in his propositionibus exemplum accipe: *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit.* Oppositio contraria est duarum propositionum vniuersalium secundum qualitatem repugnantia: exemplum sit in his propositionibus, *Omnis homo currit, Nullus homo currit.* Oppositio subcontraria est duarum propositionum particularium secundum qualitatem repugnantia, ut *aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus.* Huiusmodi propositiones subcontrariæ dicuntur, quia sunt sub propositionibus vniuersalibus contrariis, *omnis homo est animal, nullus homo est animal,* sicuti inferius est sub superiore; & particulare sub vniuersali. In omnibus definitionibus nomine qualitatis affirmatio, & negatio debent intelligi, quæ verò oppositio secundum veritatem, & falsitatem in illis, reperitur, constabit ex infra dicendis. Oppositio subalterna est duarum propositionum in sola quantitate repugnantia, veluti *omnis homo est albus, aliquis homo est albus.*

4 Nomine qualitatis in prædictis definitionibus affirmationem, & negationem ut dictum est, intelligimus, explicanda est modò quæ repugnantia in his propositionibus oppositis secundum veritatem, & falsitatem reperitur. Propositiones contradictoriæ oppositæ in quacumque materia secundum veritatem, & falsitatem repugnantiam habent, ita ut eo ipso quod vna sit vera, altera necessario falsa esse debeat, & nunquam utraque vera, aut utraque falsa reperiantur; est enim oppositio contradictoria omnium maxima, in qua vna propositio dicit non esse id, quod altera esse affirmat, cum idem non possit simul esse & non esse, sed necessario sit aut non sit: quando est propositio affirmans est vera, & altera negans est falsa; & quando non est, negatiua propositio veritatem, & affirmatiua falsitatem habet. Propositiones contrariæ in materia naturali, & remota secundum veritatem, & falsitatem

opponuntur, ut patet in his propositionibus, *Omnis homo est animal, Nullus homo est animal; Omnis homo est equus, Nullus homo est equus.* Ratio est, quia in materia necessaria prædicatum necessario conuenit omnibus indiuiduis, & ita propositio affirmatiua vniuersalis necessariam habet veritatem & eo ipso quod necessario prædicatum omnibus conueniat, repugnat alicui non conuenire, & ita necessario falsum est dicere nulli conuenire; quod propositione contrariâ negatiua enunciatur. Inuerso ordine idem contingit in materia remota, quia in hac prædicatum cuiusque indiuiduo repugnat, ideo verè de omni indiuiduo negatur, & falsò de quocumque illorum, & de omnibus simul affirmatiua dicitur. In materia contingenti utraque propositio potest esse falsa, quia cum prædicatum sit contingens, potest his & non aliis indiuiduis conuenire, & eo ipso quod his conueniat, propositio vniuersalis negatiua, verbi gratia, *nullus homo est albus,* falsitatem habet; & eo ipso quod non conueniat aliis, vniuersalis negatiua *omnis homo est albus,* falsa est. Non potest autem adhuc in materia contingenti utraque propositio contraria veritatem habere, quia ex duplici contraria vera, verbi gratia, *omnis homo est albus, nullus homo est albus,* duplex inferitur contradictoria simul vera, quod haud difficile ostenditur. Eo ipso quod hæc propositio sit vera, *omnis homo est albus,* hæc particularis sub illa contenta, *aliquis homo est albus,* est vera: ergo eo ipso quod vera sit duplex hæc propositio: *Omnis homo est albus, Nullus homo est albus,* vera erit hæc propositio *aliquis homo est albus,* cuius veritatem infero ex affirmatiua vniuersali: ergo simul erunt veræ hæc propositiones, *Aliquis homo est albus, & Nullus homo est albus,* quæ sunt contradictoriæ. Idem continget si ex hac propositione, *Nullus homo est albus,* hanc inferas, *Aliquis homo non est albus,* quæ simul cum sua contradictoria veritatem habebit.

Propositiones subcontrariæ in materia necessaria, & impossibili secundum veritatem & falsitatem repugnant, & necessario vna debet esse vera & altera falsa, quæ repugnantia ex eodem capite in his, ac in contrariis procedit. In materia contingenti utraque potest esse vera, quia ex pluribus hominibus existentibus potest hic habere albedinem, & ille albedine carere, & eo ipso quod hic albedinem habeat hæc propositio *aliquis homo est albus* est vera; & eo ipso quod ille albedine careat, propositio hæc *aliquis homo non est albus* est vera, & ita potest simul utraque propositio veritatem habere. Nunquam tamen potest utraque propositio subcontraria esse falsa, aliàs daretur duplex contradictoria simul falsa, quia eo ipso quod hæc propositio *aliquis homo est albus* sit falsa, hæc similiter erit falsa *omnis homo est albus*: ergo si aliàs falsa sit altera subcontraria prioris propositionis particularis videlicet *aliquis homo non est albus,* hæc propositiones *Omnis homo est albus, & Aliquis homo non est albus,* quæ sunt contradictoriæ, erunt simul falsæ.

Propositiones subalternæ in materia necessaria, & remota simul veræ, aut simul necessario esse debent, quia in his materiis eadem est necessitas, aut repugnantia subiecti vniuersalis, & particularis respectu prædicati. In materia contingenti potest vniuersalis esse falsa, & particularis esse vera, quia potest alicui indiuiduo prædicatum conuenire, aut non conuenire, & non omnibus. Si verò particularis falsa sit, vniuersalis necessario falsitatem habebit, quia id non potest de vno aut altero dici, aut negari, multò minus de eodem & de aliis simul cum ipso poterit affirmari, aut negari.

Nonnulli non pauca præcepta tradunt circa oppositionem propositionum oppositarum, quæ omnia propriis definitionibus continentur. In primis enim propositiones oppositæ debent habere idem subiectum, & idem prædicatum, ob quam rationem hæc propositiones, *Petrus est albus; Petrus non est albus,* oppositionem non habent, quod in definitione oppositarum explicatur per illam particulam utroque extremo, &c. Deinde debent intelligi pro eodem tempore, & loco, & prædicatum eodem adiectiuo eisdemque aduerbiis, restrictione, ampliatione, & appellatione terminos affici; ob quam rationem hæc propositiones contradictoriæ non sunt, *Petrus currit, Petrus non currit,* quia non important idem tempus; *Petrus currit Matriti, Petrus non currit Toleti,* quia non significant eundem locum; *Petrus est homo, Petrus non est homo albus,* quia adiectiuum non est commune prædicato vtriusque

que; *Petrus currit*, *Petrus non currit* velociter, quia aduerbium positum in propositione negatiua, in affirmatiua non reperitur; *Petrus magnus est* *Logicus*, *Petrus non est* *Logicus magnus*, quia non seruat eadem appellatio: *Omne pallium Petri est nigrum*, *Plurimum pallium non est nigrum*, quia restrictio vniuersalis affirmatiua, in particulari negatiua non reperitur, & sic de alijs, quæ omnia in definitione oppositarum significantur illis particulis, eisdem circumstantiis, & affectionibus significatis.

Opportet etiam aduertere in propositionibus, quibus aduerbium inest, debere cadere negationem supra ipsum aduerbium, veluti cum dicimus, *Petrus essentialiter est albus* contradictoria opposita debet esse, *Petrus non essentialiter est albus*, si enim hæc redderetur, *Petrus essentialiter non est albus*, vtrique esset falsa, quia prior hunc faceret sensum, de essentia Petri est habere albedinem, quod est falsum; & posterior hunc redderet; de essentia Petri est non habere albedinem, quod similiter est falsum, quia neque albedo neque negatio albedinis sunt de illius essentia, sed illarum quælibet potest accidentaliter Petro contingere.

In propositionibus quarum subiectum non est commune multis inferioribus, facile potest negatione opposita contradictoria assignari, veluti, *Petrus currit*, *Petrus non currit*, seu *Non Petrus currit*, sumpta particulâ non pro negatione non infinitante, sed negante. *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim*; *Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim*, subiectum enim huius propositionis supponit collectivè, & singulos Apostolos continet tanquam partes illud integrantes, & non tanquam inferiores sub illo contentos. Eodem modo in propositionibus causalibus, & conditionalibus assignanda est propositio contradictoria, si homo currit mouetur: *Non si homo currit mouetur*, quia homo currit mouetur: *Non quia homo currit mouetur*. Id enim quod conditionalis affirmat non est predicatum absolute existere, sed est connexio aut dependentia, quæ esset inter existentiam prædicati & conditionem, casu quo hæc poneretur, & in casuali non vtrumque affirmatur existentia prædicati, sed quasi virtualiter supponitur, & affirmatur causam illius existentie illud esse, quod particulâ quia afficitur, & ob hanc rationem doctè dixit Toletus propositiones has quantitatem non habere, hoc est vniuersales non esse.

PUNCTUM VI.

Nonnullæ propositiones contradictoriæ ex difficultatibus assignantur, ut doctrina tradita circa illarum oppositionem magis innotescat.

PAUCIS hic ad praxim reducam omnia, quæ tradidi Punct. 3. de quantitate propositionum, & de signis illam indicantibus; simulque ex difficultatibus propositionibus se opponentibus contradictoriæ pro recentium Summarum solatio nonnullas explicabo.

Hinc propositioni *equus requiritur ad equitandum*, contradictoriæ opposita responderet, *equus non requiritur ad equitandum*, ex his prior est vera, & posterior est falsa, & vtriusque subiectum disiungendum est sub eodem prædicato in eadem propositione, quia illius suppositio neque est distributiua, neque determinata, sed confusa, ab his distincta, iuxta supra dicta. Si verò inquiratur de contradictoria huius propositionis *Nihil equus requiritur ad equitandum*, hæc erit reddenda: *Aliquis equus requiritur ad equitandum*, quarum affirmatiua particularis est falsa, & vniuersalis negatiua vera, quia etsi verum sit non posse equitari sine equo, & equum requiri ad equitandum, falsum est dicere aliquem determinatè requiri; verè enim dicimus *hic equus non requiritur*, & *hic equus non requiritur*, & in cæteris simili modo, ex quibus legitime inferitur ergo nullus equus requiritur, ex vi cuius propositionis non negatur requiri equum, quod esset falsum, sed requiri aliquem determinatè, quod est verum; & consequenter falsum aliquem requiri: quia per hanc particularem propositionem non solum dicitur equum requiri, sed requiri equum determinatum, ita ut possit assignari vnus equus determinatus, respectu cuius verificetur illa propositio; sicuti potest assignari vnus homo falsus distinctus à reliquis, respectu cuius verificetur hæc propositio, *aliquis homo est albus*.

Propositio hæc, cuiuslibet hominis aliquis equus currit, cum hac contradictoriæ opponitur, *alicuius hominis nullus equus currit*. Si verò inquiras contradictoriam huius, *Nullius hominis aliquis equus currit*, hanc reddam: *alicuius hominis aliquis equus currit*. Ratio disparitatis propter quam in prioribus propositionibus signo *aliquis* contradictoriæ signum *nullus* opponitur, & in posterioribus inuariatè relinquitur, est quia in prioribus signum cuiuslibet non afficit terminum *aliquis equus*, & ita illum disiunctiue, seu particulariter supponentem relinquit, in posterioribus verò signum *nullus* terminum *aliquis equus* afficit, illudque negat, distributiueque supponere facit ut dicebâ Punct. 3. Propter eandem rationem huic propositioni *semper homo currit* pro contradictoria est assignanda *aliquando nullus homo currit*: huic verò *Nunquam homo currit*. Terminus enim *semper* non distribuit terminum *homo* & ita in altera propositione distribuendus est. Signum verò *nunquam* terminum *homo* distribuit, illiusque copulam negat, & ita in propositione contradictoriæ opposita, terminus non est distribuendus, sed disiungendus, & copula non neganda, sed affirmanda. Propter eandem rationem huic propositioni *Matriti & Romæ piper venditur*, hanc reddes contradictoriam *Matriti, vel Romæ nullum venditur piper*. Huic autem *Neque Matriti, neque Romæ piper venditur*, hanc oppones *Matriti vel Romæ piper venditur*. Veritas & falsitas harum propositionum dependet ex modo quo res se habere supponitur, sub nulla autem suppositione non inuolente contradictionem vtramque veram, aut vtramque falsam inuenies, sed semper in vna veritatem, & in altera falsitatem agnoscas, si vtramque attentè inspicias.

Hæc propositio *Petrus legit*, & *Ioannes non audit*, cum hac contradictoriæ opponitur *Petrus non legit vel Ioannes audit*, particulâ enim & propositionem coniunctiuam veluti vniuersalem constituit, ut dicebam Punct. 3. Idem illi opponenda est particulâ *vel* quæ particularem propositionem constituit ut ibidem tradidi. Si in propositione coniunctiua terminus aliquis vniuersalis constituitur, in contradictoria particularis est efficiendus, eademque ratione, si particulari opponatur vniuersalis in contradictoria reddi debet. Exemplum accipe in hac propositione *Omnis homo currit*, & *aliquis equus est albus*, cuius contradictoria est *aliquis homo non currit, vel nullus equus est albus*.

Affirmo insuper contra Arriagam has propositiones *Petrus distat à me*, *Petrus non distat à me*, habere strictissimam oppositionem; eandemque in his reperiri, *Hæc Chimæra distat à me*, *Hæc Chimæra non distat à me*, quia sunt affirmatio & negatio eiusdem de eodem; ex hisque posterioribus affirmatiua est falsa, & negatiua vera; vtrique enim est de subiecto non supponente, propositio autem negatiua de subiecto non supponente in materia contingentia vera est. Insuper Chimæra quæ non est, non potest esse distans; ergo non est distans, seu est non distans, quia vt ipse Arriaga testatur in *Met. diff. 1. sect. 3. subiecti*, & ex duobus prædicatis contradictoriæ oppositis enicunque subiecto illorum alterum necessarîo conuenire debet, & ideo eo ipso quod hæc propositio sit falsa, *Chimæra legit*, verum est dicere *Chimæra non legit*, seu *Chimæra est non legens*, quod exemplum adducit Arriaga loco citato. Neque cum dicimus *Petrus non distat à me*, seu *Chimæra non distat à me*, est idem dicere *Petrus est iuxta me*, aut *Chimæra est iuxta me*, in hoc enim sensu vtrique propositio supra assignata esset falsa, *Chimæra* enim, aut *Petrus* non existens in rerum natura neque à me distat, neque est prope me; aliud enim est non distare ab aliquo, aliud esse iuxta illud; primum tantum importat negationem præsentie in spatio remoto, secundum importat præsentiam positam in spatio proximo. Fateor vulgari loquendi modo non rarè per non distantiam, approximationem explicari, & tunc hæc propositio *Chimæra non distat à me*, hunc habebit sensum; *Chimæra habet præsentiam*, & illam habet prope me, quæ propositio falsa est, & hæc illi contradictoriæ opponitur. *Chimæra non habet præsentiam, vel si illam habet, non eam habet prope me*.

Solent nonnulli supponere omnem propositionem esse falsam, & postea sic arguunt. Hæc propositiones *omnis propositio est falsa*, & *aliqua propositio non est falsa*, sunt contradictoriæ; singularis negatiua ex suppositione facta falsa est, vt per se notum est; affirmatiua vniuersalis similiter est falsa, quia est propositio; & supponimus omnem propositionem esse falsam; ergo dantur duæ contradicto-

ria simul falsa. Non grauabor concedere duplicem contradictoriam falsam ex suppositione, quod omnes propositiones sint falsae, quia ille, qui supponit omnes propositiones esse falsas, supponit ipsas contradictorias falsas esse, ac proinde quando infert, ergo dantur duae contradictoriae simul falsae, id tanquam absurdum infert, quod ipse supponit, quod est ex natura rei absurdum sit, non absurdè conceditur ex suppositione facta. Alij respondent suppositionem esse intelligendam demptā illā propositione *omnis propositio est falsa*, verumtamen suppositio debet intelligi eo modo, quo fieri vult à supponente, & cum possit illam facere supra propositionem assignatam, & supra omnem prolatam, & proferendam, non est cur praedicta propositio à suppositione extrahatur. Præterea non hac ratione vitatur absurdum, quod intenditur, videlicet ne detur duplex propositio contradictoria simul falsa, quia licet non darentur simul falsae propositiones supra assignatae, aliae innumerae ex praedicta suppositione darentur, veluti *Petrus currit* & *Petrus non currit*, & reliquae omnes distinctae à propositionibus in quibus facta fuit obiectio.

Difficilius est assignare contradictoriam huius propositionis *Omnes homines sunt albi*, quam nonnulli hanc esse putant *Aliquis homo non est albus*, decipiuntur verò, quia hæc propositio, *Omnes homines sunt albi*, distincta est ab hac *Omnis homo est albus*: ergo distincta propositio contradictoria illi debet respondere: Sed hæc propositio, *Aliquis homo non est albus*, contradictoriè opponitur cum ista, *Omnis homo est albus*: Ergo non cum illa, *Omnes homines sunt albi*. Secundò arguo viginti: facta suppositione vnum tantum hominem existere in rerum natura, & hunc esse album, hæc propositio: *Omnes homines sunt albi*, est falsa, quia est affirmatiua de subiecto non supponenti. Similiter hæc est falsa, *aliquis homo non est albus*, quia vnus homo, qui existit albus est, & non datur alius non albus de quo possit propositio verificari; ergo si hæc propositiones *Omnes homines sunt albi*, & *aliquis homo non est albus*, sunt contradictoriae, datur duplex contradictoria simul falsa. Neque potes in suppositione vitium reperire, quia est de re nemine contradicente, neque hac suppositione facta potes assignare aliam propositionem contradictoriè oppositam priori vniuersali, quia propositiones, quae semel sunt contradictoriae, sub quacumque suppositione semper sunt contradictoriae, & semper vni veritatem, & alteri falsitatem conuenire necesse est: hoc enim tantum præstare potest suppositio, vt propositio quae sub hac suppositione erat vera, & contradictoriam falsam habebat, sub alia suppositione fiat falsa, & veram habeat contradictoriam. Quapropter ad assignandam contradictoriam cuiusque propositionis impertinens est præmittere suppositionem circa existentiam obiectorum, hæc enim tantum requiritur ad cognoscendum, cui propositionum contradictoriarum veritas, & cui falsitas conueniat.

Alij tutius asserunt huic propositioni: *Omnes homines sunt albi*, non aliam posse assignari præter hanc *Non omnes homines sunt albi*. Quod si ab his petas contradictoriam huius propositionis, *Aliqui homines non sunt albi*, hanc & non aliam reddent *Non aliqui homines non sunt albi*, neque aliam vellent huic aequipollentem assignari. Hic dicendi modus non ad veritatem explicandam, sed ad difficultatem fugiendam arripitur, hancque patitur impugnationem: *non aliquis homo non currit*, æquiualeat huic *Omnis homo currit*: Ergo *Non aliqui homines non currunt*, æquiualeat huic *Omnes homines currunt*. Sed prior illa est contradictoria huius *Aliqui homines non currunt*: ergo & hæc posterior *omnes homines currunt*.

Confero propter rationem immediatè dictam has propositiones, *Omnes homines currunt*, *aliqui homines non currunt*, contradictoriè inter se opponi. Sed contra hunc dicendi modum sic obiciet: Dantur quatuor homines quorum tres currant, & vnus non currat, hac suppositione facta, hæc propositio, *omnes homines currunt*, est falsa; similiter altera, *aliqui homines non currunt* est falsa, quia non dantur aliqui homines non currentes, sed vnus tantum est, qui non currat: ergo datur duplex contradictoria simul falsa. Respondeo prædicta suppositione facta, hanc propositionem *Aliqui homines non currunt* veram esse, quia de binario facto, ex vno homine non currente, & altero currente, verum est dicere non currere, cum enim dico: *hi homines non currunt*, terminus *hi homines* resoluendus non est, hic homo non currit, & hic homo non currit, sic enim falsa esset

propositio, sed semper debet indiuisibiliter supponere pro utroque homine simul sumpto, ita vt sensus propositionis sit, duo hi homines non currunt, quod altero non currente verum est. Ratio est quia hi termini numeri pluralis *Omnes homines currunt* vltimò resoluuntur in hæc inferiora, hi homines currunt, & hi homines currunt, &c. Seu hi homines non currunt, & hi homines non currunt, &c. quin postea terminus *hi homines* iterum resoluatur, sed semper indiuisibiliter supponat, vt dicebam Punct. 3.

Propositiones hæc, *Petrus qui loquitur ambulat*, & *Petrus qui loquitur non ambulat*, legitimam habent contradictoriam oppositionem, etsi in neutra negetur copula *loquitur*, quia hæc non est præcipua copula propositionis, sed *ambulatur*, quæ in priori affirmat, & in posteriori negat. Nec copula minus præcipua in ordine ad affirmationem, & negationem variandam habenda est ratio, hunc enim sensum reddunt prædictae propositiones, & huic similem aliae similes. *Petrus loquens ambulat*, *Petrus loquens non ambulat*. Inquires ex suppositione quid *Petrus* taceat, & ambulet, cui propositionum veritas, & cui falsitas adapteretur. Respondeo prædicta suppositione facta hanc propositionem *Petrus qui loquitur ambulat*, seu *Petrus loquens ambulat*, esse falsam, quia est de subiecto non supponente, subiectum enim non sumitur pro Petro præcisè secundum se, sed pro Petro loquente, qui *Petrus loquens* non datur, cum *Petrus* qui existit sit tacens, & non loquens. Ob hanc rationem altera propositio *Petrus qui loquitur*, seu *Petrus loquens non ambulat* vera est, propositio enim negatiua de subiecto non supponente veritatem habet.

Neuter homo currit, cum hac contradictoriè opponitur *Alter homo currit*. Similiter *uterque homo currit* contradictoriè cum ista opponitur *Alter homo non currit*. Attendè tamen inspicere debet horum terminorum distributio ad veritatem, vel falsitatem harum propositionum assignandam, ne ita assignetur, vt duplex contradictoria simul vera, vel simul falsa reperitur. Decipieris nunquam si hæc obferues, quotiescumque dantur duo indiuidua de quibus possit affirmari prædicatum, etsi dantur alia innumera de quibus dici non possit propositio vniuersalis affirmatiua vera erit. Similiter quotiescumque dantur duo indiuidua, de quibus possit negari prædicatum quantumvis dentur alia innumera, quibus non conueniat, vniuersalis negatiua vera erit. Inuerso ordine quotiescumque dantur duo indiuidua, de quibus possit negari prædicatum, etsi plura alia dentur de quibus possit affirmari, particularis affirmatiua erit falsa. Similiter quotiescumque dantur duo indiuidua de quibus possit affirmari prædicatum, etsi alia plura dentur, de quibus possit negari, particularis negatiua falsa erit. Rem declare exemplum, assignatis his contradictoriis *Neuter homo currit*, *Alter homo currit*: suppono ex hominibus existentibus duos tantum non currere, & reliquos alios currere. In hoc casu propositio vniuersalis negatiua erit vera, & particularis affirmatiua erit falsa. Vtrumque facillè agnosces, si horum terminorum resolutionem memineris, quam Punct. 3. exposui. Vniuersalis negatiua sic resoluatur: Horum duorum neque iste, neque iste currit, vel horum duorum neque iste, neque iste currit, &c. ex quo fit vt dum primum peruenierit propositio ad duos homines, quos non currere supposuimus, tota verificetur, quia de illis verum est dicere neque iste, neque iste currit. Particularis affirmatiua sic resoluatur: Horum duorum iste, vel iste currit, & horum duorum iste, vel iste currit, & horum duorum, &c. ex quo fit vt cum perueniatur ad duos homines non currentes propositio falsa reperitur, quia illis assignatis verum non erit dicere, & horum duorum iste vel iste currit.

Simili modo contingit in his propositionibus *Uterque homo currit*: *Alter homo non currit*, ex suppositione enim, quod duo homines currant, & reliqui omnes sedent, vniuersalis propositio vera est, quia facta hac suppositione, verum est dicere, horum duorum iste, & iste currit, vel horum duorum iste, & iste currit, in quem descensum prædicta propositio vniuersalis affirmatiua resoluatur. Particularis verò affirmatiua falsa est, cuius hæc est resolutio, horum duorum, iste vel iste non currit, & horum duorum iste vel iste non currit, cuius descensus falsitas deprehenditur cum assignantur duo homines, quos currere supposuimus.

Requiritur ergo ad hoc vt hæc propositio sit vera *Alter homo currit*, vt ultra vnum, quem currere, aut non currere nihil refert, reliqui omnes currant, & ad hoc vt hæc *Alter homo*

homo non currit, ut ultra unum, quem currere, aut non currere ad rem non facit, reliqui omnes non currant. Ad veritatem verò huius *utrumque homo currit*, sufficit dari duos homines currentes, quidquid sit de aliis, & ad veritatem huius *Neuter homo currit* duo homines non currentes sufficiunt quidquid de aliorum cursu, seu non cursu contingat. De oppositione propositionum Modalium exclusuarum, & exceptinarum dicam Punct. 8. & 10.

PUNCTUM VII.

De Equipollentia & Conuersione propositionum.

1 *E*quipollentia est duarum propositionum utroque extremo, eodem ordine participantium vis eadem à variis signis proveniens. Unde propositiones æquipollentes mutuo se inferunt, & indifferenter possumus ista vel altera uti, quia utraque propositio æquipollens eandem prolixam significationem habet, eisdemque conceptui formali correspondet & tantum in propositione vocali ex diversitate dictionum idem obiectum eodem modo significantium contingit.

2 Hæc propositionum æquipollentia fit in propositionibus contradictoriis negatione præposita alteri earum. Exempli gratia, propositiones illæ contradictoriæ opponuntur, *Omnis homo est albus*, *Aliquis homo non est albus*. Cuiusque illarum negationem præponas, fiet alteri æquipollens, idem enim est dicere, *Non omnis homo est albus*, ac dicere, *Aliquis homo non est albus*, & idem sonat, *Non aliquis homo non est albus* ac *Omnis homo est albus*. In propositionibus contrariis fit æquipollentia postposita negatione propositionis subiecto, v.g. in his propositionibus contrariis, *Omnis homo est albus*, *Nullus homo est albus*, æquipollentia reperietur, si subiecto cuiuscumque illarum negationem postponas. Si enim dixeris: *Omnis homo non est albus*, idem erit ac dicere *Nullus homo est albus*, & si dixeris *Nullus homo non est albus*, idem erit ac si diceres *Omnis homo est albus*. In subalternis fit æquipollentia; quadam negatione præposita, & altera postposita eidem subiecto. Itaque si subiecto vnius propositionis ex his: *Omnis homo currit*, & *aliquis homo currit*, quæ subalternæ sunt, negationem præponas, & postponas, propositio, quæ tali subiecto gaudet, fiet alteri æquipollens, idem enim valet. *Non omnis homo non currit*, ac *aliquis homo currit*, & idem significat *Non aliquis homo non currit*, ac *Omnis homo currit*. In subalternis negatiuis vniuersalis potest fieri æquipollens particulari secundum præscriptam regulam, particularis verò non potest fieri æquipollens vniuersali per negationes illi superadditas, quia cum post subiectum habeat negationem, non, non potest ibidem altera addi: exempli gratia subalternæ negatiuæ sunt hæc *Nullus homo currit*, *aliquis homo non currit*, possumus dicere *Non nullus homo non currit*, & facere subalternantem æquipollentem subalternatæ inuariatæ, non tamen possumus dicere, *Non aliquis homo non currit*, ut subalternata fiat æquipollens subalternatæ inuariatæ, quia duplex illa negatio coniungi nequit.

3 Prædictæ regulæ solent hoc versiculo significari, ut facilis memoriam mandentur:

Præ contradic. Post contra. Præ pſtque subalter.

Hoc est contradictoriis præponenda est negatio; contrariis postponenda; præponenda, & postponenda subalternis. Inuenta est hæc propositionum æquipollentia ut obscuræ propositiones in clariore resoluantur, ut plurimum autem deservit ut clare resoluantur in obscuriores terminorum multiplicatione.

4 Conuersio est duarum propositionum vnius ad alteram per extremorum transpositionem consequentia necessaria. Ex his propositio antecedens dicitur conuertens, & consequens conuersa appellatur. Conuersio est triplex: quædam simplex; alia per accidens; alia per contrapositionem. Conuersio simplex est illa, quæ fit per transmutationem terminorum seruata eadem propositionis quantitate. Hac ratione conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, recte enim inferitur *Nullus homo est lapis*: ergo *nullus lapis est homo*, in qua illatione tantum fit terminorum transmutatio. Similiter recte arguitur *Aliquis homo est animal*: ergo *aliquid animal est homo*, in qua illatione tantum fit transmutatio terminorum sicuti in precedenti.

Conuersio per accidens est illa, in qua non solum ter-

mini transmutantur, sed etiam mutatur quantitas propositionis, & ex vniuersali fit particularis. Fit hæc conuersio in propositione vniuersali affirmatiua, & negatiua. Valet enim, *Omnis homo est animal*: ergo *aliquid animal est homo*. Similiter tenet consequentia, *Nullus homo est equus*: ergo *aliquis equus non est homo*, in quibus propositionibus fit terminorum transmutatio, & mutatur quantitas propositionum, siquidem ex vniuersalibus particulares deducimus.

Conuersio per contrapositionem fit, quando seruata quantitate propositionis extrema transmutantur, & ex finitis fiunt infinita per negationes infinitantes illis appositæ. Hac ratione conuertuntur vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, valet enim *Omnis homo est animal*: ergo *omne non animal est non homo*: Item, *Aliquis homo non est animal*: ergo *aliquid non animal non est homo*, in quibus illationibus seruatur quantitas propositionum, & termini negationibus infinitantibus affecti transmutantur.

Circa hanc conuersionem obseruandum est, in conuersione affirmatiua debere supponi constantiam subiecti propositionis conuersæ, si enim hoc non subsistat, propositio erit falsa. Patet in his propositionibus *Omnis homo est ens*: ergo *omne non ens est non homo*, quarum prior est vera, & posterior falsa, quia illius subiectum videlicet *non ens* non subsistit, & ita de illo non potest aliquid affirmatiue prædicari, prædicatur autem in prædicta propositione esse *non homo*, hoc est esse aliquid distinctum ab homine quod est falsum. In conuersione verò negatiua, ut veritas conuersæ subsistat, supponenda est constantia subiecti conuertentis, alioquin conuersa falsa erit, exempli gratia, *Antichristus non est bonus*, est propositio vera, quia etiam si subiectum non subsistat est negatiua, & propositio de subiecto non supponenti negatiua vera est. Si tamen inferas: ergo *aliquid non bonum non est non Antichristus*, propositio erit falsa, quia subiectum *non bonum* supponit pro non bonis existentibus, omnia autem non bona, quæ de facto existunt, sunt *non Antichristus*, seu distincta ab Antichristo, & ita de nullo illorum potest negari esse *non Antichristus*. Si autem Antichristus existeret, propositio esset vera, quia aliquid non bonum videlicet ipse Antichristus, non esset *non Antichristus*, seu non esset distinctus ab Antichristo, & ita respectu illius verificaretur hæc propositio, *Aliquid non bonum non est non Antichristus*.

6 Est etiam obseruandum in his conuersionibus, ut apponatur integrum prædicatum ex parte subiecti quando fit transmutatio, quapropter si expressum non sit, exprimendum est, exempli gratia, si conuertenda sit hæc propositio *Aliquis homo currit velociter*, prædicatum currens in verbo imbibitum exprimendum est, dicendumque: ergo *aliquid currens velociter est homo*. Similiter cum dicitur *Nullus homo est omnis homo*, inferendum est: ergo *nihil quod sit omnis homo est homo*, pror enim propositio hunc sensum efficit. *Nullus homo est aliquid, quod sit omnis homo*, seruanda est etiam eadem suppositio ex defectu cuius hæc propositiones non conuertuntur, neque se inferunt *Homo est species*: ergo *species est homo*. Retinenda est insuper eadem ampliatio, ex defectu cuius hæc propositiones non conuertuntur, *Senex fuit iuuenis*: ergo *iuuenis fuit senex*. Sed debet aliquid assumi ad seruanda meandem ampliationem, quod fiet, si inferatur *Senex fuit iuuenis*: ergo *ille qui fuit iuuenis, est, vel fuit senex*.

7 Ex his conuersionibus conuersio simplex, & conuersio facta per accidens vtilissima sunt ad syllogismorum reductionem; conuersio verò per contrapositionem omnino est inutilis, nihil enim explicat sed potius multitudine negationum rem confundit.

8 Ut facile conuersionis regulas retineas, suppone tibi litteram *A* significare propositionem vniuersalem affirmatiuam; litteram *E* substitui ad significandam propositionem vniuersalem negatiuam; litteram *I* uti ad particularem affirmatiuam significandam, & litteram *O* substitui loco particularis negatiuæ, quod oportet etiam obseruari ad syllogismorum structuram cognoscendam, & his carminibus facile significatur:

Afferit A, negat E, sunt vniuersaliter ambo;

Afferit I, negat O, sunt particulariter ambo.

Deinde ut scias quæ propositiones simpliciter, quæ per accidens, quæ per contrapositionem conuertuntur, hæc carmina memoriæ retine:

Simpliciter

*Simpliciter Feci, conuertitur Eua per accidens
Alto per contra, sic fit conuersio tota.*

Hoc est, propositiones respondentes E, & I, contentis in hac dictione *Feci* conuertuntur simpliciter; respondentes E, & A, in hac dictione *Eua* appositis conuertuntur per accidens; respondentes verò A, & O, quibus constat hæc dictio *Alto* conuertuntur per contrapositionem.

PUNCTVM VIII.

De propositionibus Modalibus.

Modus secundum totam suam significationem extenditur ad quamque termini limitationem, seu restrictionem, quæ frequenter fit adiectiuo substantiuo adiuncto, veluti *homo iustus*. Propriè etiam aduerbiis significatur, quibus modus, quo res fit, significatur, veluti cum dicimus *Petrus currit velociter*, *Ioannes doctè arguitur*. In præsentem autem sumitur pro modo, qui prædicatum ad certam, & specialem materiam determinat. Materiam propositionum triplicem esse, videlicet necessariam, seu naturalem; remotam, seu impossibilem; & contingentem ostendi Punct. 2. Ex his materiis triplex resultat modus, *necessarius, impossibilis, & contingens*. His quartus additur videlicet *possibilis*, qui parum differt à contingentem, quia contingens hic sumitur pro eo, quod potest accidere, etiam si necessaribz existat, non pro illo quod potest esse, & non esse, quod specialiter contingens dicitur. Modi isti dupliciter possunt significari; per aduerbium, veluti cum dicimus *Petrus contingenter currit*, & per nomen adiectiuum, quo significatur in hac propositione, *contingens est Petrum currere*. Cum per aduerbium significatur, idem manet subiectum & prædicatum propositionis, & tantum modificat connexionem prædicati cum subiecto. Cum fit per nomen adiectiuum tota inuertitur propositio, & illa, quæ includebat subiectum & prædicatum, fit subiectum, de quo modus prædicatur, veluti cum dicimus, *Petrum currere est contingens*, *Petrum currere* est subiectum propositionis, de quo prædicatur illud extremum *contingens*.

Modalis, sicuti quælibet alia propositio, duplex est, quedam de sensu composito, alia de sensu diuiso. Modalis de sensu composito est illa, cuius extrema modo affecta componi possunt, seu inter se coexistere, veluti cum dicimus *hominem esse album possibile est*, rectè enim albedo cum homine componitur, idemque subiectum potest simul esse album, & esse hominem. Modalis de sensu diuiso est illa, quorum extrema modo affecta non possunt connecti, sed ad diuersa tempora debent referri, vt veritas propositionis subsistat, veluti cum dicimus *Iustum peccare possibile est*, quæ facit hunc sensum, possibile est hominem iustum in hoc tempore, peccare tempore sequenti. Vterque modus contingit in propositionibus de modo aduerbiali, seu adiectiuo.

Potest etiam modus significatus nomine, vel aduerbio poni inter extrema, quæ afficit, veluti cum dicimus, *Iustum possibile est peccare*, vel potest præponi aut postponi, veluti cum dicimus, *Iustum peccare possibile est*, aut *possibile est Iustum peccare*. Sunt nonnulli, qui asserant modum interpositum indicare sensum diuisum inter extrema modo affecta, & postpositum, vel præpositum sensum compositum arguere, hoc tamen gratis & absque vilo fundamento dicitur, sensus enim diuisus, & compositus in propositionibus modalibus, sicuti in quibuscumque aliis ex natura extremorum illorum compossibilitate, aut incompossibilitate inferendus est.

In propositionibus cuius modus nomine adiectiuo significatur reperitur dictum & modus. Modus dicitur prædicatum afficiens alia extrema, & dictum appellatur complexum illud, quod modo afficitur, veluti cum dicimus, *Petrum currere est possibile*, dictum propositionis appellatur illud complexum *Petrum currere*, & Modus dicitur aliud extremum videlicet *possibile*. In his propositionibus potest dictum, & modus affirmatiue significari, veluti cum dicimus *Petrum currere est possibile*. Potest etiam dictum affirmari, & negari modus, vt cum dicimus *Petrum currere non est possibile*. Potest etiam dictum negari, & modus affirmari, veluti cum dicimus *Petrum non currere est possibile*.

Possunt etiam negari dictum, & modus, veluti cum dicimus *Petrum non currere non est possibile*. Quadruplex hæc differentia affirmationis & negationis reperitur in quocumque ex quatuor modis assignatis *possibile, contingens, impossibile, & necesse*. Ex quo fit in omnibus modis simul sumptis sex supra decem propositiones fieri posse, quatuor in vnoquoque illorum, negationibus, & affirmationibus variatis. Significantur hæc omnes propositiones totidem vocalibus in his dictionibus reperiis, *AMABIMVS: EDENTVLI: ILIACE: PURPUREA*. Harum literarum significationis ordo hic est: in quacumque dictione quatuor vocales reperiuntur, quarum prima significat propositionem de modo possibili, secunda de contingenti, tertia de impossibili, quarta de necesse. Itaque quacumque propositio de possibili quomodocumque fit affirmata, vel negata, significanda est aliqua primâ vocali vnius dictionis ex his quatuor, & sic quacumque de contingenti aliqua secundâ vocali; & quacumque de necesse quartâ aliqua vocali vnius dictionis ex quatuor adductis. Insuper nota vocales in his dictionibus contentas tantum esse A, E, I, V: Harum A significat propositionem, in qua neque dictum, neque modus negatur. E significat propositionem, in qua negatur dictum, & non modus. I significat propositionem, in qua negatur modus, & non dictum. V significat propositionem, in qua vtrumque negatur, quæ hoc versiculo breuiter significantur:

E dictum negat: Ique modum: nihil A: sed V totum.

Iuxta hanc regulam facile erit quacumque propositionem ad aliquam ex his litteris reducere: si enim est de possibili, quærenda est in aliqua initiali. Postea videndum est quid habeat affirmatum, & quid negatum. Si dictum & modus affirmatiue significantur, debet correspondere litteræ A; aliis debet esse initialis, quia est de modo possibili: respondebit ergo litteræ A huius dictionis *Amabimus*, in nullâ enim aliâ reperitur initialis A. Si dictum habeat negatum, & non modum, veluti in hac propositione *Petrum non currere est possibile*, debet respondere litteræ E, initiali alicuius dictionis ex dictis, quæ tantum reperitur in hac dictione *Edentuli*. Si modum habeat negatum & non dictum, veluti cum dicimus *Petrum currere non est possibile*, debet respondere initiali I, quæ tantum reperitur in hac dictione *Iliace*. Si vtrumque habeat negatum, veluti cum dicimus, *Petrum non currere non est possibile*, respondebit V initiali, quæ tantum reperitur in hac dictione *Purpurea*. Sic de omnibus aliis modis; propositio enim de Necesse dicto & modo negato respondet vltimæ litteræ huius dictionis *Amabimus*, quæ est V totum negans: De modo negato, litteræ vltimæ dictionis *Edentuli*, quæ est I modum negans: De dicto negato, vltimæ litteræ huius dictionis *Iliace* quæ est E dictum negans: De dicto & modo affirmato, vltimæ litteræ huius dictionis *Purpurea*, quæ est A nihil negans. Sic in aliis duobus modis, nullam enim propositionem compones de modo possibili, quæ non reperitur in aliqua prima vocali harum dictionum; neque de contingenti, quæ non fit in aliqua secunda vocali; neque de impossibili, quæ non inueniatur in tertia aliqua vocali; neque de necesse quæ non aliqua quartâ vocali significetur, iuxta significationem harum literarum, quam exprimit versiculus ille:

E dictum negat: Ique modum: nihil A: sed V totum.

Tota hæc doctrina de correspondentia propositionum prædictis dictionibus facillimè percipi potest, quæ si semel mente teneatur, verbo vno poterit æquipollentia, & oppositio omnium Modalium significari. Subscribo singulas dictiones, cum propositionibus illarum litteris respondentibus, vt facilius tota hæc doctrina memorie mandetur, & semel mandata haud facillè decidat.

AMABIMVS.

A- Petrum currere est possibile.
ma- Petrum currere est contingens.
bi- Petrum currere non est impossibile.
mus. Petrum currere non est necesse.

EDEN

EDENTVLI.

- E. Petrum non currere est possibile.
den. Petrum non currere est contingens.
ru. Petrum non currere non est impossibile.
li. Petrum currere non est necesse.

ILIACE.

- I. Petrum currere non est possibile.
li. Petrum currere non est contingens.
a. Petrum currere est impossibile.
ce. Petrum non currere est necesse.

PVRPVREA.

- Pur. Petrum non currere non est possibile.
pu. Petrum non currere non est contingens.
re. Petrum non currere est impossibile.
a. Petrum currere est necesse.

- 8 In his propositionibus inuenies quemcumque ex his terminis valeas excogitare, semperque videbis propositionem respondentem litteræ A, dicto & modo affirmato; & litteræ E, dicto tantum negato; & litteræ I, negato tantum modo; & litteræ V, modo & dicto negato.

PUNCTVM IX.

De qualitate, & quantitate Modalium.

- 1 Propositionis modalis non dicitur affirmatiua aut negatiua ex eo quod affirmetur, vel negetur dictum, sed ex eo quod affirmetur, vel negetur modus, quapropter hæc propositio erit affirmatiua *Petrum non currere est possibile*, & hæc negatiua *Petrum currere non est possibile*, licet hæc dictum affirmatum habeat, & illa negatum. Ratio est facilis, quia propositionem esse affirmatiuam, aut negatiuam sumitur ex negatione, aut affirmatione afficiente præcipuam copulam; cum verò præcipua copula propositionis modalis non sit illa, quæ in dicto includitur, quia totum hoc se habet tanquam subiectum, sed quæ annexit dictum ut subiectum cum modo tanquam cum prædicato; hinc fit ut quando hæc copula affirmatur, ex vi cuius modus est affirmatus, propositio sit affirmatiua, & quando talis copula negatur, ex vi cuius modus est negatus, propositionem esse negatiuam. Modum esse affirmatum, & negatum ex vi negationis aut affirmationis in præcipua copula reperta per se patet, quia non ex alio capite propositio hæc *Petrum non currere est possibile*, est de modo affirmato, nisi quia copula est affirmatiue ponitur: & non alia ratione hæc est de dicto negato, *Petrum currere non est possibile*, nisi quia copula est afficitur negatione.
- 2 Circa veritatem, & falsitatem harum propositionum Modalium vix potest aliquid præscribi, quod commune non sit omnibus propositionibus, illa enim est propositio vera, quæ enunciat rem sicuti est, & illa est falsa, quæ rem aliter ac est significat, quod omnibus propositionibus commune est. Hæc tamen regulæ solent pro his modalibus assignari. Propositio de necesse est vera, quando illius de *in esse*, importat veritatem necessariam, hoc est, cuius dictum reducitur ad propositionem necessariam, verbi gratia *necesse est hominem esse animal*, vera est propositio, quia illius dictum reducitur ad hanc propositionem *homo est animal*, quæ necessariam continet veritatem. Eadem ratione propositio de impossibili est vera, quando illius de *in esse* est impossibilis, veluti *impossibile est hominem esse equum*, est vera propositio, quia hæc propositio *homo est equus* impossibilis est. Similiter propositio de possibili, & contingenti vera est, quando illius de *in esse* non repugnat, etiam si veritatem habeat, vel de facto falsa sit, dum potuerit antecedenter veritatem habere. Hæc per se nota sunt, & non maiori examine digna.
- 3 Notat etiam Tolerus huiusmodi propositiones modales semper habere veritatem, aut falsitatem necessariam, ita ut illa quæ de facto est vera, nullo modo potuerit

Franc. de Quiedo, Philosoph. Tom. I.

rit esse falsa: neque illa quæ modò falsa est, aliquando potuerit habere veritatem. Vnde etiam propositio sit de modo contingenti, connexio huiusmodi contingentis cum subiecto, vel necessaria est, vel impossibilis, quia id, quod est possibile, seu contingens repugnat non esse tale, & impossibile fieri nequit; similiter id quod est impossibile, aut necessarium, ita est impossibile, ut etiam in sensu diuino illi repugnet possibilitas, aut defectus necessitatis: hæc omnia ita se habent respectu necessitatis, impossibilitatis, possibilitatis, aut contingentie physice: solemus autem his modis non necessitatem, impossibilitatem, aut contingentiam physicam intelligere; illa enim necessaria vocamus, quæ non sine magna difficultate, aut graui incommodo possunt non esse, quo sensu dicimus, necessarium est te Romam petere, quia Superioris præceptum, amicorum preces, & negotiorum status sic expolunt. Similiter impossibilia dicimus illa, quæ non sine ingenti difficultate, aut graui incommodo fiunt; & contingentia appellamus illa, quæ sine graui difficultate secundum statum rerum possunt accidere. Si hac ratione prædicti modi sumantur, propositio modalis accidentaliter poterit esse vera vel falsa, huiusmodi enim necessitas, impossibilitas, & contingentia, ita accidunt, ut potuerint non accidere.

Inest etiam sua quantitas propositionibus modalibus, quæ ex duplici capite potest desumi. Ex dicto, quia hoc in se continet signum vniuersale, veluti cum dicimus, omnem hominem currere est possibile: vel ex modo, qui hic est vniuersalis. Modi vniuersales dicuntur impossibile, & necesse; contingens verò, & possibile particulares dicuntur. Propositiones, quæ dicto, & modo vniuersali gaudent, simpliciter vniuersales dicuntur; quæ dicto & modo particulari afficiuntur absolute particulares vocantur. Mixte dici possunt, quæ dictum habent vniuersale, & modum particularem. Nihilominus præcipua ratio ab omnibus habetur circa quantitatem modi, & quidquid sit de quantitate dicti, propositio illa vniuersalis appellatur, cuius modus vniuersalis est, illaque particularis nuncupatur, quæ signo particulari est contenta. Ratio propter quam in his propositionibus ratio non habeatur de quantitate dicti est, quia signum vniuersale in dicto contentum non immediatè afficit totum subiectum, cum enim dicimus, omnem hominem currere est possibile, signum omne immediatè tantum afficit terminum *homo*, qui non est adequatum subiectum huius propositionis, hoc enim est totum hoc complexum, omnem hominem currere, sicuti totum hoc complexum, *Omnis homo est animal*, est subiectum huius enunciationis, *Omnis homo est animal est propositio*. Ratio propter quam metiamur quantitatem harum propositionum per signa est quia ratione horum, quædam continentur sub aliis, & contentæ sunt particulares, & continentes vniuersales, sicuti in his propositionibus, *Omnis homo est animal*, *Aliquis homo est animal*. Prior est vniuersalis, quia posteriorem in se continet, valet enim: *Omnis homo est animal*: ergo aliquis homo est animal; & posterior particularis, quia sub alia continetur, & tantum ad quandam veluti partem illius se extendit.

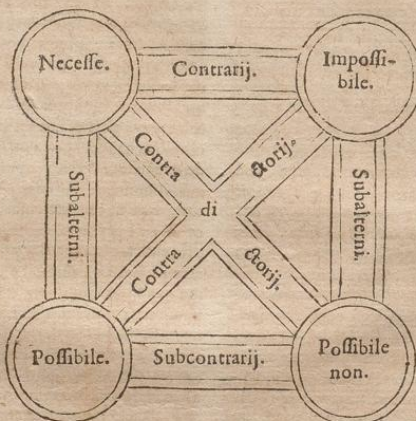
Ob hanc rationem necesse, & impossibile dicuntur modi vniuersales, quia sub se continent possibile, seu contingens, & possibile non, seu contingens non: Valet enim consequentia: Necesse est Petrum currere: ergo possibile seu contingens est Petrum currere; non tamen à contrario. Similiter valet: Impossibile est Petrum currere: ergo possibile est Petrum non currere, non tamen licet inferre: Possibile est Petrum non currere: ergo impossibile est Petrum currere. Indicat etiam hanc vniuersalitatem horum modorum necesse & impossibile, illorum æquipollentia, æquipollent enim eo modo, quo alia contraria *omnis & nullus* postposita negatione, idem enim valet, necesse est Petrum non currere; ac impossibile est Petrum currere, & idem sonat, impossibile est Petrum non currere; ac necesse est Petrum currere. Æquipollentiæ, necesse & possibile more subalternorum proposita & postposita negatione, idem enim significat, non necesse est Petrum non currere, ac, possibile est Petrum currere. Eadem ratione æquipollent *impossibile, & possibile non*, quia idem valet non impossibile est Petrum non currere, ac possibile est Petrum non currere. *Impossibile*, cum *possibili & necesse*, cum *possibili non*, negatione præposita æquipollent, quia ratione æquipollent signa propositiones, quæ oppositionem contradietoriam habent. Ex his enim propositionibus, impossibile

C est

est Petrum currere, Possibile est Petrum currere; cuiusque negationem præponas, alteri æquiualebit, sicuti in his cõtingit: Necessè est Petrum currere: Possibile est Petrum non currere: idem enim valet, Non possibile est Petrum non currere, ac dicere, Necessè est Petrum currere. Aduerte in ordine ad æquipollentiam harum propositionum negationem postpositam modo vocari illam, quæ in dicto includitur, siue dictum postponatur, siue præponatur, quia id quod præstat negatio non postposita termino *Omnis*, aut *Nullus*, aut *Aliquis* respectu horum signorum, præstat inclusa in dicto respectu horum modorum *Necessè*, &c.

6 Addit Hurtadus *disp. 4. sect. 11. ex Patre Fonseca lib. 3. cap. 10.* hos modos *Necessè* & *impossibile* esse vniuersales, quia se extendunt ad omnia tempora; & hunc modum, *Possibile*, esse particularem, quia rem esse possibilem, non dicit esse possibilem in omni tempore, sed tempore importato per copulam, in quo differt à modo impossibili, qui cum negatiuus sit, negat possibilitatem pro omni tempore. Doctrinam hanc non probo, quia *Necessè* tantum se extendit ad omne tempus ratione materie, quia id quod modò est necessarium ex natura sua, semper est necessarium, quâ ratione *Possibile* etiam se extendit ad omne tempus, implicat enim rem modò possibilem, fieri impossibilem tempore venturo. Ratione autem formæ *Necessè* tantum dicit tempus importatum per copulam, quia si per impossibile crastina die fieret non necessarium, hominem esse animal,

ex eo quod hodie esset necessarium, hodiè verè diceretur, Necessè est hominem esse animal. Idem censeo de impossibili, quod tantum ratione materie se extendit ad omne tempus, si enim chimæra modò repugnans, crastina die possibilis esset futura, verè hodie dici posset, chimæra est impossibilis, quod enim terminus impossibilis sit negatiuus, probat negare omnem possibilitatem, non tamen ratione formæ illam negat pro omni tempore, sicuti cum negamus Petrum currere, negamus Petro omnem cursum, non tamen pro omni tempore. Vnum in hac re verum est ex hac propositione, necesse est Petrum currere, legitime inferri: ergo semper currit; & ex hac propositione, Impossibile est Petrum currere, legitime deduci: ergo nunquam currit: ex hac autem, possibile est Petrum currere non posse adhuc inferri: ergo aliquando currit. Sed hoc non probat terminum *Possibile* restringere suum significatum respectu temporis ad quod se extendat *Possibile*, aut *Necessè*, quia significatum huius propositionis, Possibile est Petrum currere, non est Petrum actu currere, sed non repugnare cursum Petri, quod pro omni tempore verum est. Standum ergo est rationibus, quas adduxi propter quas *Necessè*, & *Impossibile* modi vniuersales dicuntur, & *Possibile* seu *Contingens* modus particularis appellatur. Vt autem faciliè percipias totam doctrinam traditam de vniuersalitate, & oppositionem horum modorum, illam tibi subscripta figura præsentabit.

Notare etiam oportet, quòd sicut signa *Omnis* & *Nullus*, quæ ex se sunt vniuersalia, si negatione afficiantur, fiunt particularia; & hoc signum *Aliquis*, qui ex se est particularis, si negetur fit vniuersalis; sic hi modi, *Necessè*, & *Impossibile* ex se vniuersales, si negetur fiunt particulares, & hic modus possibilis si negetur vniuersalis fiet. Ex hoc inferes ex illis dictionibus infra adductis, *Amabimus*, *Edentuli*, *Place*, *Purpurea*, illas continere modos vniuersales & consequenter propositiones vniuersales, in quibus negantur modus *possibilis* & *contingens*, & affirmantur modus *impossibile*, & *Necessè*, huiusmodi sunt *Place*, & *Purpurea*: illas verò continere propositiones particulares, in quibus affirmantur *Possibile*, & *contingens*, & negantur, *impossibile*, & *Necessè*, huiusmodi sunt *Amabimus*, & *Edentuli*.

PUNCTUM X.

De æquipollentia & oppositione modalium.

1 Svpposita iam doctrinâ traditâ harum propositionum æquipollentia, & oppositio facillimè explicatur. Propositiones omnes modales quæ sunt in eadem dictione ex quatuor annumeratis sunt sibi æquipollentes. Rem inspicere in propositionibus respondentibus huic dictioni *Amabimus*: Petrum currere est possibile: Petrum currere est contingens: Petrum currere non est impossibile: Petrum non currere non est necessè. Has sibi æquipollere patet ex terminis, esse enim possibile, & esse contingens, idem est; deinde non esse impossibile idem est ac esse possibile, & non esse necessè non currere, idem est ac esse possibile currere: si enim non esset possibile currere, non currere

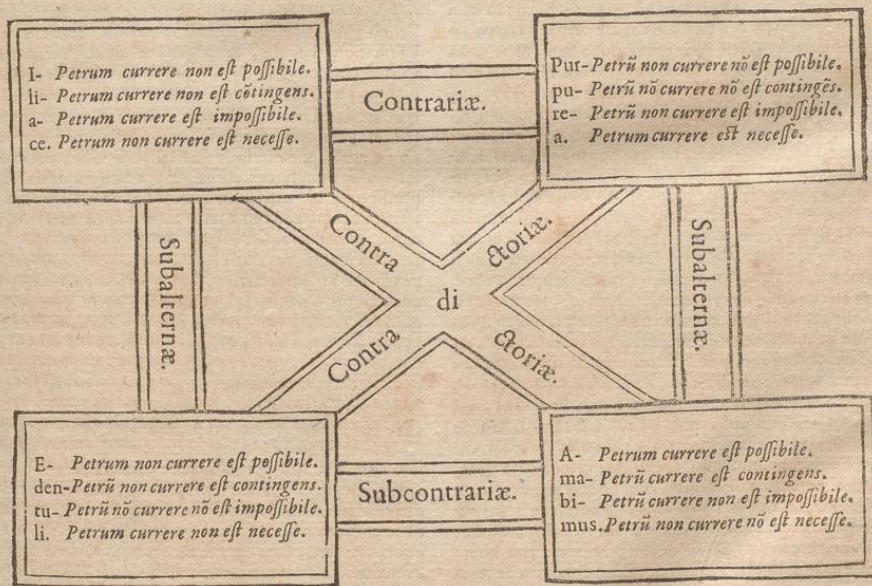
necessè esset. Idem ratione simili inuenies in omnibus dictionibus, si illas percurras. Si autem petas regulam aliquam ad cognoscendam propositionum modalium æquipollentiam, hanc tibi accipe: Quælibet propositio modalis, in quocumque modo sit, habet sibi tres alias æquipollentes in tribus aliis modis. Propositio de modo possibili, dicto, & modo affirmato, habet æquipollentem de contingenti, dicto & modo affirmato; de impossibili, dicto affirmato & modo negato; de necessè, negato dicto & modo. Reperies has propositiones in hac dictione *Amabimus*. Propositio de possibili, dicto negato, & modo affirmato, habet æquipollentem de contingenti, dicto negato, & modo affirmato; de impossibili, dicto, & modo negato; de necessè, dicto affirmato, & modo negato. Reperiuntur hæ propositiones in *Edentuli*. Propositio de possibili, dicto affirmato, & modo negato, habet sibi æquipollentem de contingenti, dicto affirmato & modo negato; de impossibili, modo & dicto affirmato; de necessè, dicto negato & modo affirmato. Sunt huiusmodi propositiones sibi æquipollentes in *Place*. Propositio de possibili, dicto & modo negato, habet æquipollentem de contingenti, dicto & modo negato; de impossibili, dicto negato & modo affirmato; de necessè, dicto & modo affirmato. Hæ propositiones respondent dictioni *Purpurea*.

2 Assignaui æquipollentes in reliquis aliis modis quatuor propositionibus differentibus, quæ de possibili possunt reperiri, quibus cognitis facile tibi erit assignare æquipollentes alias propositionibus respondentibus aliis modis, iuxta prædictas dictiones, in quibus agnosces, quomodo dictum & modus debeant affirmari, aut negari, ut propositioni de hoc modo necessè aut impossibili aliorum

aliorum modorum propositiones fiant æquipollentes.

Vnum tamen obseruandum est in propositionibus de dicto communi, vt si tribus prioribus modis *Possibile*, *Contingens*, *impossibile*, dictum fuerit affectum signo vniuersali, in propositione de *neceffe* afficiatur signo particulari, & si in prioribus fuerit affectum signo particulari, in posteriori, videlicet *Neceffe*, afficiatur signo vniuersali, alias propositiones non erunt æquipollentes. Exemplum accipe in his propositionibus factis in *Purpurea*. Nullum animal esse hominem non est possibile. Nullum animal esse hominem non est contingens. Nullum animal esse hominem est impossibile, quæ propositiones sunt sibi æquipollentes & veræ; si verò secundum regulam generalem illi adiungas quartam de *neceffe* respondentem litteræ *A*, dicto & modo affirmato, & inuariato communi signo, videlicet, Omne animal esse hominem est *neceffe*, propositio hæc falsa erit, & non poterit tribus aliis veris æquipollere: variandum ergo est signum; & dicendum, Aliquod animal esse hominem est *neceffe*, quæ propositio æquipollens est tribus aliis prioribus. Similiter si propositiones fiant in tribus prioribus modis de dicto signo particulari affecto, vt facta in quarto modo eiusdem dictionis sit æquipollens, variandum est signum particulare in vniuersale. Rem cape in propositionibus eidem dictioni *Purpurea* respondentibus. Aliquod animal non esse hominem non est possibile: non est *neceffe*; est impossibile: quæ propositiones falsæ sunt, si verò quartam addas de eodem dicto particulari, verbi gratia, Aliquod animal esse hominem est *neceffe*, erit vera, & non poterit falsis aliis æquipollere, mutandum ergo est signum particulare in commune, & tribus prioribus hæc adiungenda, Omne animal esse hominem est *neceffe*, & hac ratione propositiones omnes falsæ erunt & sibi æquipollentes.

Circa oppositionem harum propositionum dico breui-

Circa oppositionem modalium de modo aduerbiali, nihil peculiare notatu dignum occurrit, aduerbia enim quibus hi modi significantur, eandem habent oppositionem, quam nomina, quibus correspondent; eadem enim est oppositio contradictoria inter *Impossibiliter*, & *Possibiliter*, ac inter *Impossibile*, & *Possibile*, & sic de quibuscumque aliis. Neque alio modo nos debemus gerere in assignanda contradictoria, aut contraria alicui propositioni de modo aduerbiali, ac nos habemus respectu aliarum propositionum, in quibus aliud aduerbium reperitur, eodem enim modo opponuntur, Petrus currit velociter; & Petrus non currit velociter, ac opponuntur Petrus necessario currit; Petrus non necessario currit. Eandemque oppositionem habent hæ propositiones, Nullus homo velociter

Franc. de Quiedo, Philosoph. Tom. I.

ter propositiones factas in *Iliace*, & *Purpurea* esse sibi contrarias, quia sunt vniuersales, vt dicebam puncto precedenti, in fine, & quia dictum quod vna negat, affirmat altera, & quia quælibet infert tanquam sibi subalternatam contradictoriam alterius, quod proprium est contrariarum. Dicendum est secundo propositiones factas in *Iliace* opponi contradictoriè cum propositionibus factis in *Amabimus*; quia propositiones factæ in *Iliace* sunt vniuersales, & factæ in *Amabimus* particulares, iuxta dicta loco citato, & quia modus qui in vna negatur, in altera affirmatur. Propositiones factæ in *Iliace* subalternant sibi propositiones factas in *Edentuli*, quia hæ sunt particulares, & ex illis vniuersalibus inferuntur. Propter eandem rationem propositiones factæ in *Purpurea* sibi subalternant factas in *Amabimus*. Propositiones factæ in *Amabimus* & *Edentuli* subcontrariæ sunt, quia duabus contrariis subalternantur. Ex hoc inferes quamlibet propositionem de possibili, & sic de quocumque alio modo habere contradictoriam de possibili, & triplicem aliam in tribus aliis modis æquipollentem contradictoriæ propriæ de possibili. Sed te aduertere oportet cum contradictoriam non in proprio modo assignes, sed in alio æquipollente, si illorum aliquis sit *Neceffe*, & dictum propositionis, cui est contradictoria assignanda, sit signo vniuersali affectum, quomodo tale signum sit variandum, vt propositiones sibi æquipollant, iuxta dicta supra de æquipollentia propositionum de dicto communi. Eadem ratione quælibet propositio modalis ea ratione quâ oppositionem habet contrariam, subcontrariam, aut subalternam, habet quatuor propositiones oppositas, vnam in eodem in quo ipsa est, & tres alias huic æquipollentes in tribus aliis modis. Totam doctrinam traditam circa oppositionem harum propositionum hac figurâ expressam spectato, vt illam faciliè mente teneas.

currit, & Omnis homo velociter currit, ac istæ, Nullus homo necessario currit, Omnis homo necessario currit. Notauit pro omnibus propositionibus, in quibus reperitur aliquod aduerbium, negationem debere cadere supra illud, quando propositio est negatiua, quod pro his aduerbiis modalibus plurimum obseruari refert.

PUNCTUM XI.

De propositionibus exclusiuis, & exceptiuis.

Sunt aliquæ propositiones, quæ ob aliquem terminum vel signum plures sub se continent, in quas debent resolui

C 2

resolui vt facilius percipi valeant. In his sunt propositiones exclusiue, in quibus reperitur aliquod nomen vel aduerbium excludens omne illud, quod distinguitur à termino supra quem cadunt. Huiusmodi sunt *nomen solus*, & aduerbium *tantum*, cum enim dicitur, *solus homo currit*, aut, *tantum homo currit*, excluditur à cursu totum illud, quod ab homine distinguitur.

2 Huiusmodi signa exclusiua, vel possunt poni ex parte subiecti, vel ex parte prædicati; possumus enim dicere, elementa tantum sunt quatuor, aut, elementa sunt quatuor tantum, quæ propositiones diuersum reddunt sensum; prior enim est falsa, & posterior vera, vt constabit ex resolutione vtriusque. Quando signum se tenet ex parte prædicati; si propositio sit affirmatiua, resoluenda est in duas propositiones coniunctas particulâ &, quarum prima contineat secluso signo illam, quæ resoluatur; & posterior negatiua sit constans eodem subiecto, quo prior, & prædicato opposito prædicato prioris. Exempli gratia, *homo est rationalis tantum* sic resoluatur, homo est rationalis & homo non est aliquid distinctum à rationali. Elementa sunt quatuor tantum, hoc est, elementa sunt quatuor & non sunt quinque, neque sex, &c. hoc est, non attingunt alium numerum excedentem. Si propositio sit negatiua, resoluenda est in disiunctiuam, cuius prior pars sit propositio resoluenda signo secluso; & posterior sit propositio affirmatiua cum eodem subiecto & prædicato opposito prædicato prioris. Exempli gratia, *homo non est rationalis tantum*. Ita resoluatur, homo non est Rationalis, vel est aliquid distinctum à rationali, hoc est, vel supra rationale includit aliquid. In his propositionibus optimè contradictoria assignatur negatione præposita, aut facta resolutione modo explicato, quibus postea eadem ratione ac aliis coniunctiuis, aut disiunctiuis oppositio assignabitur.

3 Quando signum se tenet ex parte prædicati, quatuor modis fieri potest propositio. Primò cum affirmatione signi & copulæ, vt *homo tantum est rationalis*. Secundo cum negatione signi & affirmatione copulæ; vt, *non tantum homo est rationalis*. Tertio cum affirmatione signi, & negatione copulæ, vt *homo tantum non est rationalis*. Quarto cum negatione signi & copulæ, vt *non tantum homo non est rationalis*. Propositiones in quibus signum est affirmatum resoluuntur in propositionem coniunctiuam & in quibus est negatum, in disiunctiuam. Ex quo fit propositiones de signo affirmato esse vniuersales, & de signo negato dici particulares, iuxta dicta de propositione coniunctiua & disiunctiua. Propositio de vtroque affirmato resoluatur in coniunctiuam, cuius prior pars est propositio resoluenda ablato signo, & posterior vniuersalis negatiua ex eodem prædicato, & subiecto opposito subiecto prioris. Veluti, *Homo tantum est rationalis*, ita resoluenda est, Homo est rationalis, & nihil distinctum ab homine est rationale. Propositio de modo negato & copula affirmata resoluenda est in disiunctiuam cum partibus contradicentibus partibus prioris, veluti cum dicimus, *Non tantum homo est animal*, resolutio sic facienda est, Nullus homo est animal, vel aliquid distinctum ab homine est animal. Propositio de modo affirmato & copula negata resoluenda in præiacentem, hoc est, in propositionem resoluendam ablato signo, & in vniuersalem affirmatiuam cum eodem prædicato, & subiecto opposito subiecto prioris coniunctione interpositâ, veluti cum dicimus, *homo tantum non rationalis*, sic fiet resolutio, homo non est rationalis, & omne non homo seu distinctum ab homine est rationale. Propositio de vtroque negato resoluatur in disiunctiuam ex partibus contradictoriis præcedenti, veluti, *non tantum homo non est rationalis* Nullus homo est rationalis, vel aliquid distinctum ab homine non est rationale.

4 Ex his propositionibus prima cum secunda & tertia cum quarta opponuntur contradictoriè: prima cum tertia contrariè; secunda cum quarta subcontrariè; prima cum quarta, & tertia cum secunda subalternè. Propositiones has, illarumque oppositionem his dictionibus explicuit Toletus. *Iste, Regit, Proram, Clano*: quarum prima dictio respondet primæ propositioni, secunda secundæ, & sic alie. Harumque litteræ significationem habent, quam in modalibus explicuimus, quibus expriment propositiones illas, in quas resoluenda est propositio cui responderet, cum hac tamen distinctione vt ex propositionibus significatis primâ & tertiâ dictione fiat propositio coniunctiua.

& ex significatis secunda, & quartâ disiunctiua componatur. Dictio prima cum secunda, & tertia cum quarta contradictoriè opponuntur. Prima cum tertia contrariè. Secunda cum quarta subcontrariè. Prima cum quarta & tertia cum secunda subalternè.

Obiicit nonnullus: si hæc propositio *non tantum homo est rationalis* sic resoluatur, nullus homo est rationalis, vel aliquid distinctum ab homine est rationale, sequitur hæc propositionem esse veram, *non tantum Deus est peccator*, quia illius sensus erit Deus non est peccator, vel aliquid distinctum à Deo est peccator, quæ disiunctiua vera est. Respondeo prædictam propositionem *non tantum Deus est peccator*, nullatenus esse proferendam, quia vulgo huiusmodi propositiones non sumuntur in sua stricta significatione, & apud imperitos idem est dicere, *non tantum homo currit* ac dicere, homo currit & aliud ab homine currit, licet verus & strictus sensus iste non sit, sed ille, quem supra explicui; deinde etiam nonnulli ex peritioribus stare nolunt expositioni, quam de his propositionibus tradidimus, apud quos omnes graue scandalum gigneret prædicta propositio, licet iuxta resolutionem factam in prædictam disiunctiuam vera sit. In huiusmodi autem grauissimis rebus, quæ ad Deum & ad fidem spectant, proferenda propositiones non sunt, quæ iuxta vulgarem sensum prauam significationem habent, etiam si apud doctos sanum sensum obtineant; & multò minus ille, de quibus etiam apud doctos est controuersia, an falsam contineant doctrinam etiam si nonnulli illas subtiliter iuxta strictam ipsarum significationem in bonum sensum interpretentur.

Præter has propositiones exclusiuas, aliæ exceptiue reperiuntur, in quibus signum aliquod exceptionis apponitur, veluti cum dicitur *Omne animal currit præter equum*, in quibus obseruandum est vt terminus exceptus contineatur in illo, à quo excipitur, non enim rectè dicemus, *Omne animal præter signum currit*, aut, *Omne animal præter visibile currit*. Hæc propositio quadrupliciter fieri potest. Primò cum affirmatione modi & copulæ. Secundo cum affirmatione copulæ, & negatione modi. Tertio cum affirmatione modi & copulæ negatione. Quarto cum negatione vtriusque. Si propositio sit facta primo modo, resoluenda est in coniunctiuam, quarum prior pars sit propositio præiacens additâ subiecto distinctione à termino excepto, & posterior vniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & prædicatum idem cum prædicato prioris. Exempli gratia *Omne animal præter equum currit*, sic resoluenda est, Omne animal distinctum ab equo currit, & nullus equus currit. Si fiat secundo modo, veluti cum dicitur, *Non præter equum omne animal currit*, resoluenda est in disiunctiuam, cuius partes contradictoriè opponantur partibus propositionis iam resolutæ primo modo factæ. Si propositio fiat tertio modo resoluenda est in propositionem coniunctiuam, cuius prior pars sit propositio præiacens additâ ex parte subiecti distinctione termini excepti, & posterior vniuersalis affirmatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & prædicatum idem cum prædicato primæ propositionis. Exempli gratia, *Nullum animal præter hominem currit*, sic resolui debet, Nullum animal distinctum ab homine currit, & omnis homo currit. Si propositio fiat quarto modo, resoluenda est in disiunctiuam, cuius partes contradictoriè opponantur partibus præcedentis. Ex his propositionibus prima cum secunda, & tertia cum quarta contradictoriè opponuntur. Prima & tertia contrariè. Secunda & quarta subcontrariè. Prima cum quarta, & tertia cum secunda, subalternè. Huiusmodi propositiones, illarumque oppositionem his dictionibus explicat Toletus: *Date, Prompti, Penam, Pigro*, quæ eodem ordine, quo scribuntur respondent quatuor propositionibus supra adductis, eundemque oppositionis ordinem ferunt, quem nuper retulimus in propositionibus: binæque vocales ipsarum significant duplicem propositionem, in quam resoluatur propositio exceptiua, cum hac tamen differentia, quod propositiones primæ & tertiæ dictionis quandam coniunctiuam componant, ex propositionibus secundæ

& quartæ disiunctiua efficiatur propositio.

* * *

CONTRO